

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Samisk område

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 35/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Samisk område.
TF-notat nr:	35/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	59
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-470-1
ISSN:	1891-053X
Pris:	150,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Sametinget

Resymé:	
	Denne rapporten beskriver utviklingen i samisk område med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.
	Samisk område består av 24 kommuner i Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	10
3. Utdanningsnivå	16
4. NæringsNM	19
5. Innovasjon i næringslivet	31
6. Attraktivitetspyramiden	40
7. Oppsummerende analyser	56

Sammendrag

Kommunene i det samiske området i Norge har nedgang i befolkningen, også i 2010, ett år hvor de fleste kommunene i Norge har befolkningsvekst. Økt innvandring har dempet nedgangen i samisk område de siste årene, men ikke nok til å kompensere for fødselsunderskudd og utflytting. Den delen av Nord-Norge som er utenfor samisk område har vekst i folketallet.

Den negative befolkningsutviklingen henger klart sammen med nedgang i antall arbeidsplasser. Der er færre arbeidsplasser i det samiske området i 2010 enn i 2000, i en periode der antall arbeidsplasser på landsbasis har økt med mer enn 11 prosent. Fylkene i Nord-Norge, utenom de samiske kommunene, har hatt en økning på mellom seks og 14 prosent i samme periode. Det samiske området har en næringsstruktur med mye primærnæring og industri. De siste to årene har antall arbeidsplasser i disse næringene sunket med mer enn 400.

Utdanningsgraden i samiske kommuner varierer en god del. Karasjok og Kautokeino har en høy andel høyere utdannede, mens mange andre samiske kommuner har en liten andel av befolkningen med høyere utdanning.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer samt næringslivets størrelse. Mange av de samiske kommunene har lite næringsliv i forhold til folketallet, og har lite nyetableringer og svak lønnsomhet. Mange kommuner har imidlertid en høy andel bedrifter med omsetningsvekst i 2010. De fleste av de samiske kommunene kommer samlet sett dårlig ut i NæringsNM. Enkelte kommuner gjør det imidlertid bra, som Tana og Evenes.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Undersøkelsen er gjort på regionnivå, men det synes klart at næringslivet i de samiske områdene er kjennetegnet av lite innovasjon.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted.

Det samiske området har hatt sterk nedgang i basisnæringene. Basisnæringer er primærnæringer, industri og teknologiske tjenester. Kjennetegnet for disse næringene er at produktene selges på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Det samiske området har svært få arbeidsplasser i teknologiske tjenester, som er en basisnæring i vekst. Noen kommuner i det samiske området har likevel vekst i basisnæringene, som Tysfjord, Kvalsund, Lyngen og Nesseby.

Det samiske området har tradisjonelt hatt lite besøksnæringer. Det er stor samlet handelslekkasje fra de samiske områdene. Denne handelslekkasjen har imidlertid blitt mindre, og mange samiske kommuner har vekst i besøksnæringene, som Røyrvik, Loppa, Nesseby, Hamarøy, Snåsa m fl.

Et stort problem for veksten i samiske kommuner er bostedsattraktiviteten. Mange av de samiske kommunene har stor utflytting, og større utflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det tyder på lav bostedsattraktivitet. Igjen er det noen av de samiske kommunene som går mot strømmen og har høy bostedsattraktivitet, som Lebesby, Sørreisa og Nesseby.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren, mens andre målparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

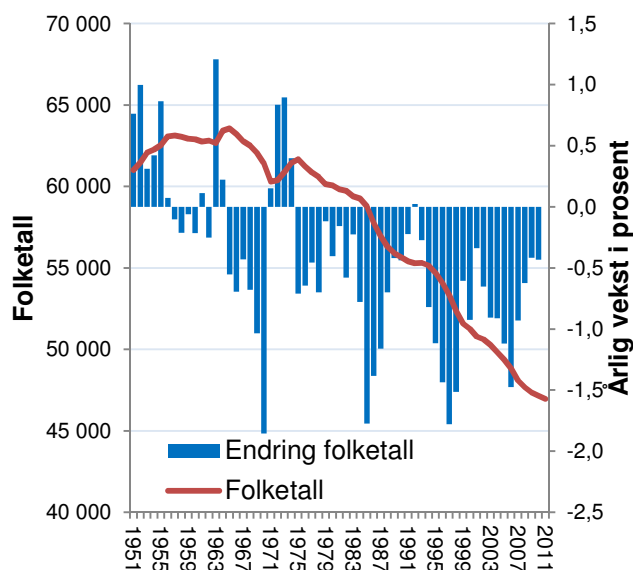
1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i det samiske området var på topp i 1965, da det var ca 63 500 innbyggere i de 24 kommunene¹.

Siden 1965 har folketallet i regionen gått jevnt nedover, bare avbrutt av enkelte år med vekst. Det siste året det var vekst i folketallet var i 1992.

I 2010 sank folketallet med 0,4 prosent. Det samiske området mistet da 204 innbyggere.

1. januar 2011 var det 41 162 personer bosatt i det samiske området.

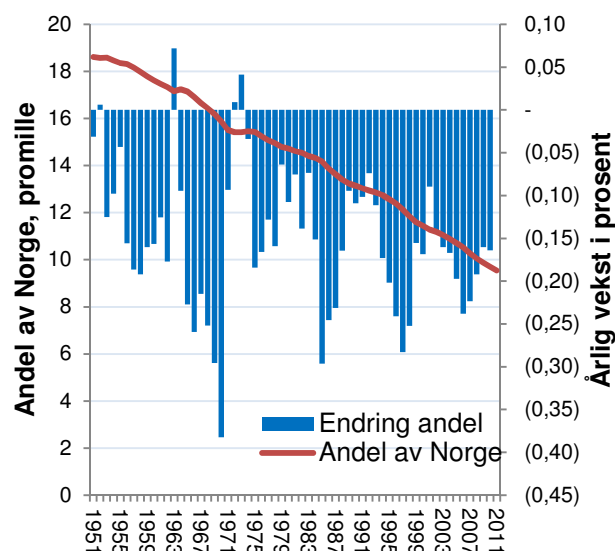
Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i det samiske området siden 1951.

Relativ utvikling

Hvis vi måler det samiske områdets andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et bilde på utviklingen som bekrefter den negative trenden.

Vi kan se at det samiske områdets andel av Norges befolkning har stadig sunket. Det har bare vært fire år det har vært en økning i denne andelen, og det var i 1952, 1963, 1972 og 1973.

Norge har fått enn sterk befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring.

Figur 2: Utvikling i det samiske områdets andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

I de samiske kommunene har det vært netto utflytting i alle årene siden 1997. De første årene i perioden var nettoutflyttingen på rundt to prosent av folketallet, mens den var redusert til under én prosent av folketallet de siste fire årene i perioden.

Fødselsbalansen var positiv i 1997, 1998 og 2000, men det har siden vært et fødselsunderskudd. De siste fire årene har fødselsunderskuddet vært på mellom 0,1 og 0,3 prosent av folketallet.

Innvandringen fra utlandet er den eneste komponenten som har bidratt positivt alle årene i perioden. I 2010 og i 1999 tilsvarte innvandring en økning i folketallet på 0,7 prosent. Innvandringen har imidlertid ikke vært høy nok til å kompensere for nettoutflyttingen.

Relativ utvikling

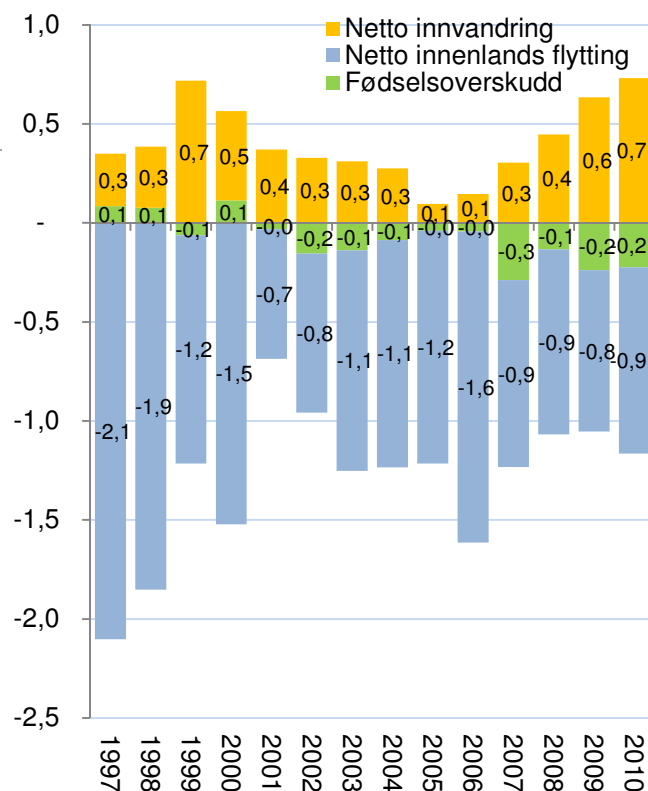
I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i det samiske området avviker fra landsgjennomsnittet.

Det samiske området har lavere fødselsbalanse enn resten av landet. I det samiske området førte fødselsbalansen til en nedgang på 0,2 prosent i 2010, mens fødselsbalansen i Norge bidro til en vekst på 0,4 prosent. Forskjellen er på 0,6 prosentpoeng.

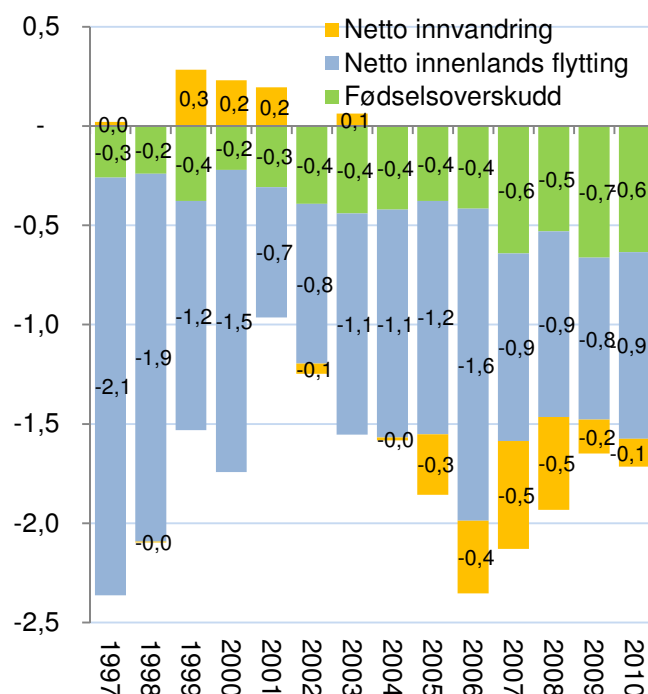
Innvandringen til det samiske området var høyere enn ellers i landet i 1999 og tre av de fire påfølgende årene. Selv om innvandringen har vært like høy de siste årene, er innvandringen til det samiske området lavere enn i resten av landet. Innvandringen til Norge har økt sterkt de siste årene.

Nettoflyttingen mellom det samiske området og resten av landet blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoflyttingen summeres til null.

Det samiske området har de siste årene tapt gjennom alle tre komponenter i forhold til resten av landet.

Figur 3: Befolkningsveksten i det samiske området fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Figur 4: Avviket mellom det samiske området og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

1.3 Det samiske området sammenliknet med resten av kommunene i fylkene

Vi kan sammenlikne befolkningsutviklingen i det samiske området med de andre kommunene i de fire fylkene, vist i figur 5. Utviklingen i de 24 kommunene i det samiske området sammenliknes med utviklingen i de øvrige kommunene i de fire fylkene.

Kommunene i det samiske området har hatt en mye dårligere folketallsutvikling enn de andre kommunene i de fire fylkene.

Kommunene i Troms utenom de samiske kommunene, har hatt høyest vekst. Disse kommuner har økt folketallet med over fem prosent. Kommunene i Finnmark og Nord-Trøndelag utenom de samiske kommunene har hatt en vekst på rundt fire prosent.

Nordland har hatt en liten nedgang i folketallet, men er nesten tilbake på 2000-nivået.

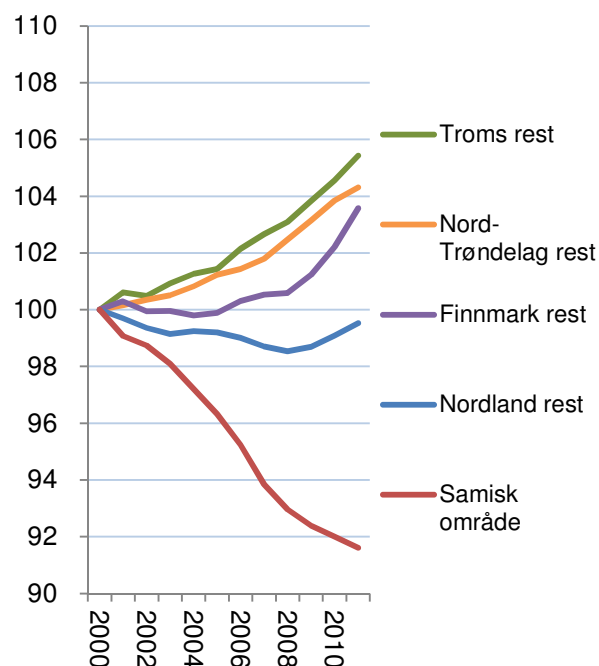
De samiske kommunene har hatt en nedgang på over åtte prosent. De samiske kommunene har dermed hatt betydelig dårligere utvikling enn de øvrige kommunene i de fire fylkene.

1.4 Befolkningsutvikling i kommunene

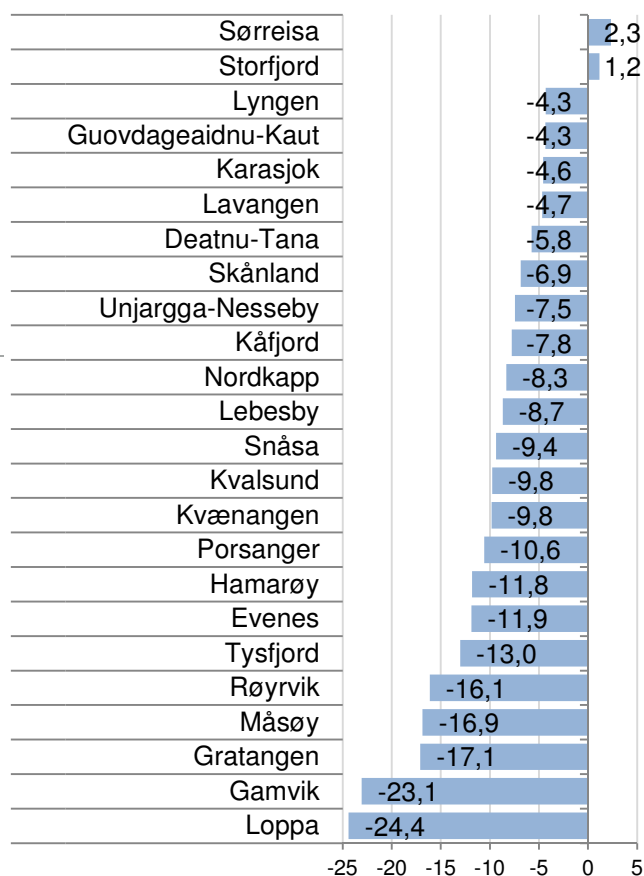
Det er bare to kommuner i det samiske området som har hatt befolkningsvekst siden 2000, og det er Sørreisa og Storfjord. Sørreisa har økt folketallet med 2,3 prosent siden 2000, mens Storfjord har økt folketallet med 1,2 prosent.

22 av de 24 kommunene i det samiske området har hatt nedgang i folketallet siden 2000. Gamvik og Loppa har hatt aller høyest nedgang i folketallet, og har mistet 24,4 og 23,1 prosent av folketallet i denne perioden.

Mens resten av landet har høy befolkningsvekst, forsetter de samiske kommunene å ha nedgang i folketallet.

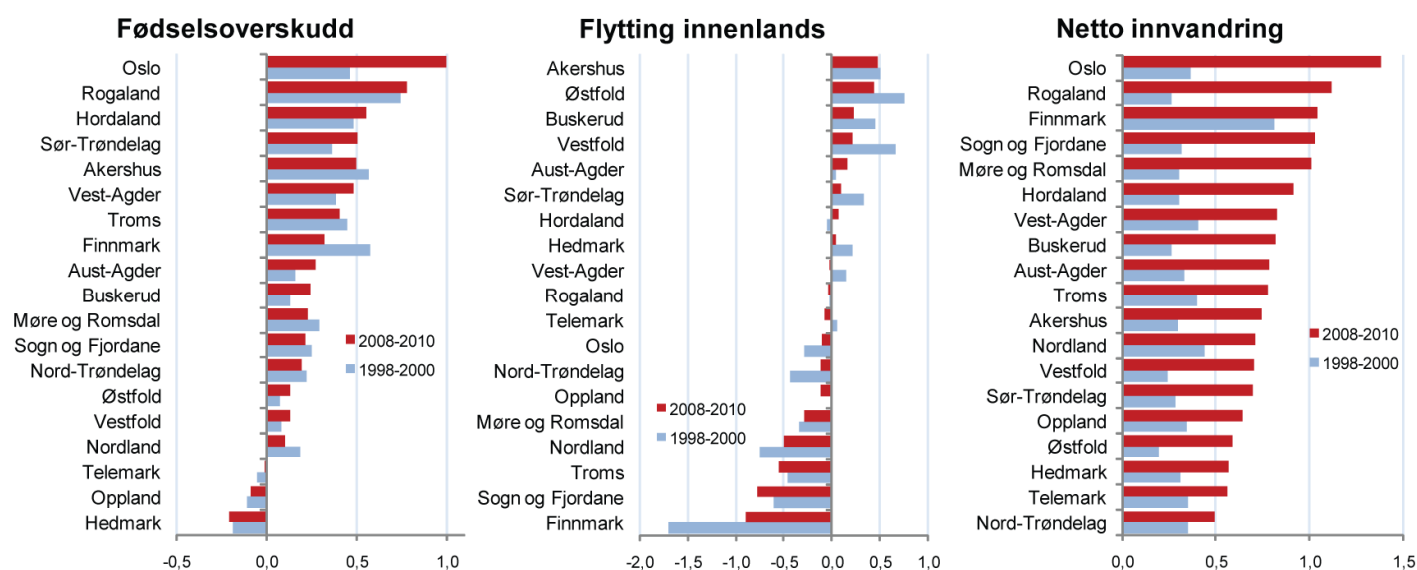

Figur 5: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 6: Befolkningsutvikling i kommunene i det samiske området siden 2000 i prosent av folketallet.

1.5 Noen trender

Figur 7: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang.

Telemark er ett av tre fylker med fødselsunderskudd. Underskuddet har blitt litt mindre de siste ti årene.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i det samiske området. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i det samiske området

Utviklingen i antall arbeidsplasser i det samiske området siden 2000 er vist i figur 8, og sammenliknet med utviklingen i Norge og fylkene utenom disse kommunene.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Det samiske området har i samme periode hatt nedgang i antall arbeidsplasser. Regionen har mistet over fire prosent av arbeidsplassene siden 2000.

Fylkene utenom de samiske kommunene har alle hatt vekst. Finnmark har til og med hatt en vekst som er sterkere enn landsgjennomsnittet. Det er bare åtte kommuner i Finnmark som ikke er med i det samiske området. Flere av disse kommunene er bykommuner som har hatt god vekst i arbeidsplasser, som Alta, Hammerfest og Sør-Varanger.

Nord-Trøndelag har hatt en vekst som er litt under landsgjennomsnittet.

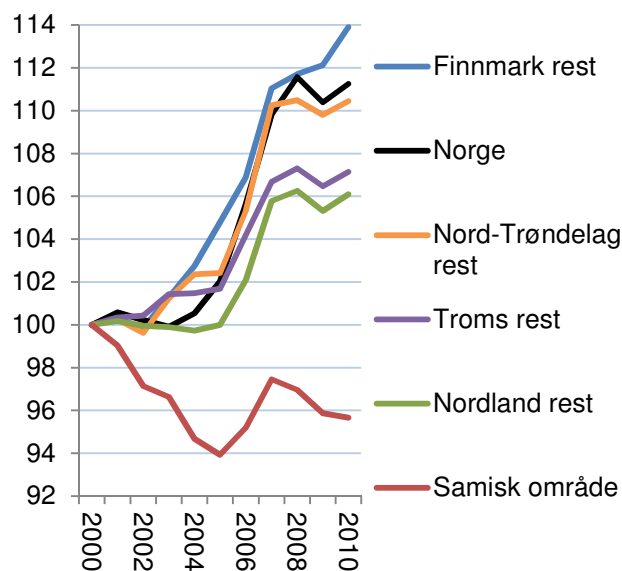
Arbeidsplassutvikling i regionene

I figuren ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser har vært i regionene som kommunene i det samiske området er en del av.

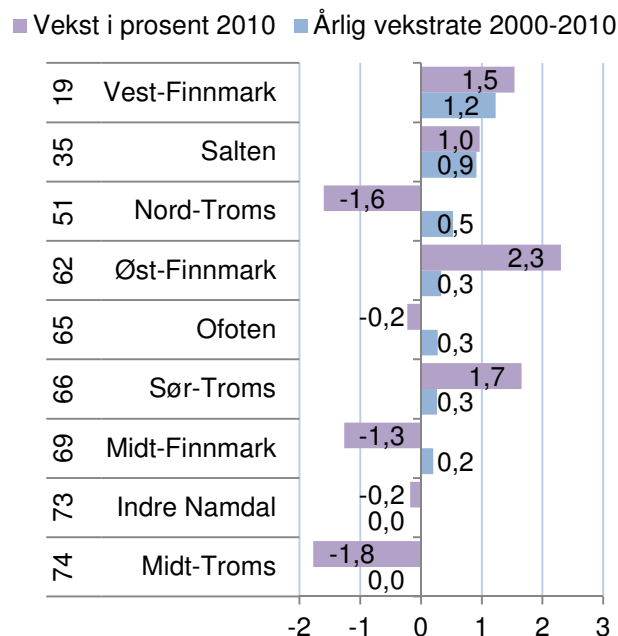
Vest-Finnmark er regionen som har hatt høyest vekst i arbeidsplasser, og er nummer 19 av de 83 regionene i landet med hensyn til vekst i samlet antall arbeidsplasser etter 2000. Vest-Finnmark har hatt en årlig vekst på 1,2 prosent i perioden 2000-2010.

Salten har også hatt god vekst i arbeidsplasser, med en årlig vekst som har vært på 0,9 prosent.

Midt-Troms og Indre Namdal har ikke hatt vekst i arbeidsplasser i perioden 2000-2010. Midt-Troms mistet mange arbeidsplasser i 2010.

Figur 8: Utviklingen i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010. Indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 9: Vekst i antall arbeidsplasser i regionene i med samiske kommuner i 2010, samt gjennomsnittlig årlig vekstrate i perioden 2000-2010. Ranging blant landets 83 regioner med hensyn til vekst de ti siste årene er vist til venstre.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

Av de samiske kommunene er det Kvalsund som har hatt høyest vekst i antall arbeidsplasser. Det har blitt 2,7 prosent flere arbeidsplasser i Kvalsund siden 2006. I 2010 ble det 1,3 prosent flere arbeidsplasser i kommunen. Også Storfjord har hatt god vekst, med en økning på 2,2 prosent i antall arbeidsplasser siden 2006. Storfjord mistet imidlertid 3,7 prosent av arbeidsplassene i 2010. Både Kvalsund og Storfjord er blant de 100 kommunene med høyest vekst i antall arbeidsplasser de siste fem årene.

Hamarøy, Nordkapp og Nesseby hadde sterkest vekst i arbeidsplasser i 2010. Alle fikk en økning i arbeidsplasser på over fire prosent dette året.

Lebesby mistet hele 12,6 prosent av arbeidsplassene i 2010.

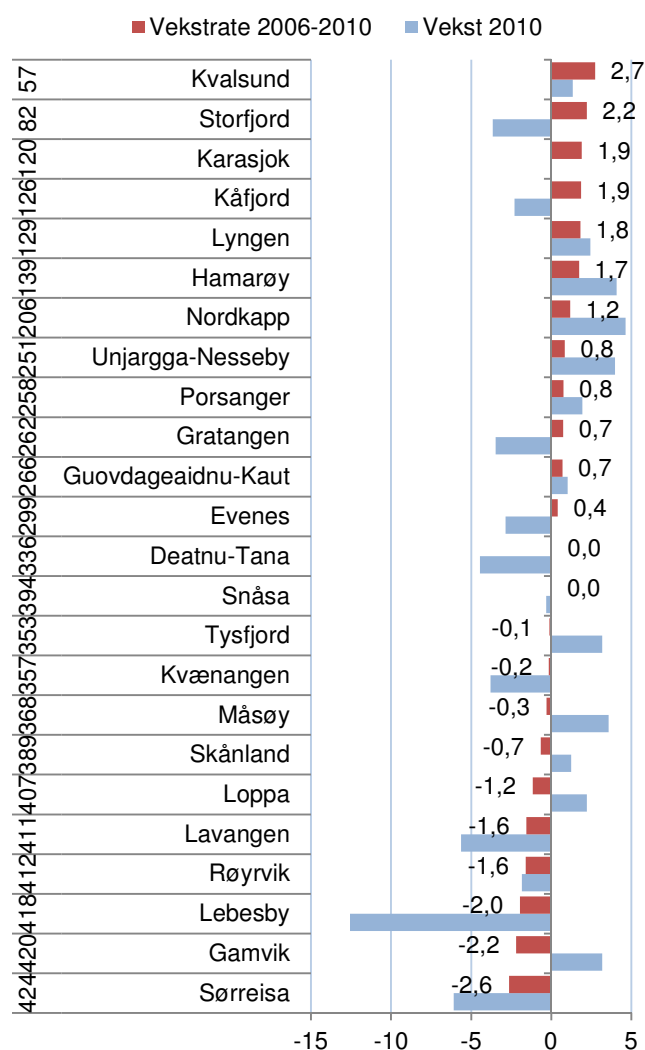
I perioden 2006-2010 er det Sørreisa, Gamvik og Lebesby som har mistet flest arbeidsplasser. Det har vært en reduksjon i antall arbeidsplasser på over to prosent i disse tre kommunene. De tre kommunene er blant de tolv kommunene i landet som har hatt dårligst utvikling i arbeidsplasser i denne perioden.

Privat og offentlig sektor

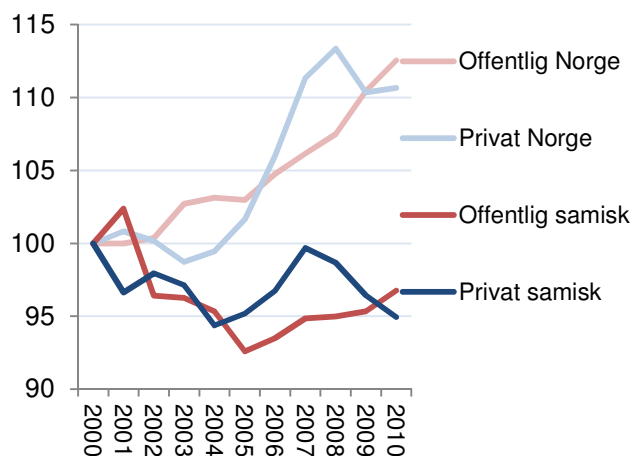
De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Det samiske området har hatt nedgang i både offentlige og private arbeidsplasser. Det er 3,2 prosent færre offentlige arbeidsplasser og 5,1 færre private arbeidsplasser i det samiske området. I privat sektor har det vært nedgang i antall arbeidsplasser siden 2007. I offentlig sektor har det imidlertid vært en økning i antall arbeidsplasser siden 2005.

Figur 10: Arbeidsplassutvikling i kommunene i 2010, samt gjennomsnittlig årlig vekstrate i perioden 2006-2010. Rangering blant landets 430 kommuner med hensyn til vekst de fem siste årene er vist til venstre.

Figur 11: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i det samiske området og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i samisk område er vist i figur 12.

Det har vært en vekst på 33 arbeidsplasser i informasjon og kommunikasjon i de samiske kommunene de to siste årene.

Det har også vært en vekst på noen få arbeidsplasser i transport og lagring, samt i faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting. Begge bransjene hadde vekst i arbeidsplasser i 2010, men nedgang året før.

Forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom hadde også en liten vekst i arbeidsplasser i 2010, men en større nedgang i 2009.

I overnatting og servering var det vekst i arbeidsplasser i 2009, men med en påfølgende nedgang i 2010. Nedgangen i 2010 var litt større enn veksten i 2009.

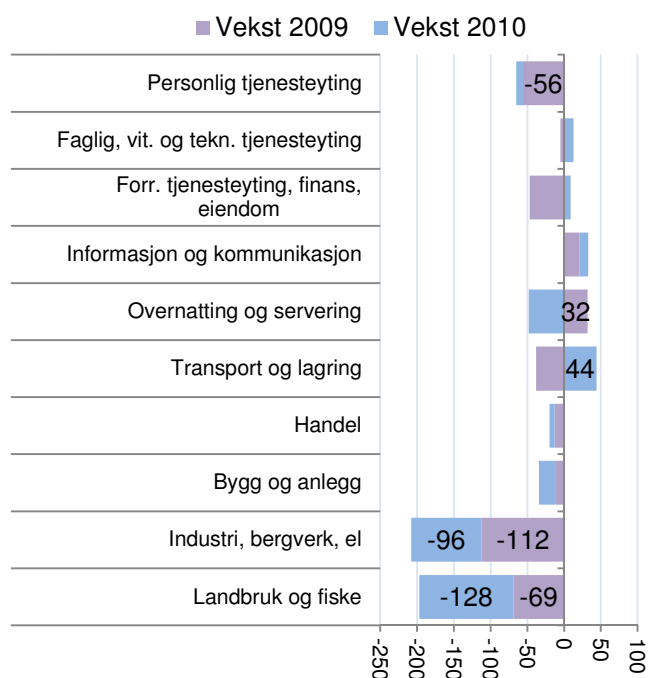
Det har vært en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i landbruk og fiske og i industrien, både i 2009 og 2010. Til sammen har det forsvunnet 405 arbeidsplasser i disse næringene i de to siste årene.

Relativ vekst i bransjer

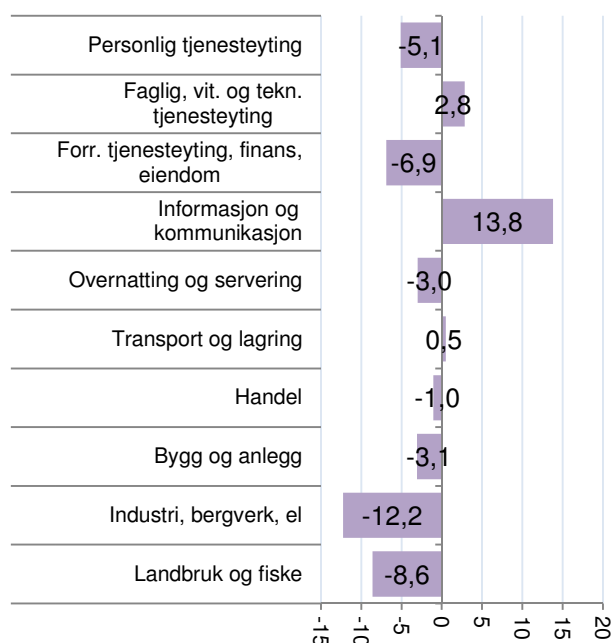
For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i samisk område i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

Samisk område har hatt en dårligere utvikling enn landsgjennomsnittet i sju av ti bransjer. Industrien har hatt den dårligste utviklingen, her har nedgangen vært 12,2 prosentpoeng høyere enn nedgangen i industrien på landsbasis.

Det har vært en mer positiv utvikling innen faglig og vitenskapelig tjenesteyting og innen informasjon og kommunikasjon i samisk område sammenlignet med resten av landet. Dette er imidlertid små bransjer i samisk område, og derfor betyr dette ikke så mye i absolutte tall, som vi kan se av figur 12. Det har også vært litt bedre utvikling i transport og lagring, som er en større bransje.

Figur 12: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i samisk område i 2009 og 2010.

Figur 13: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i samisk område og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

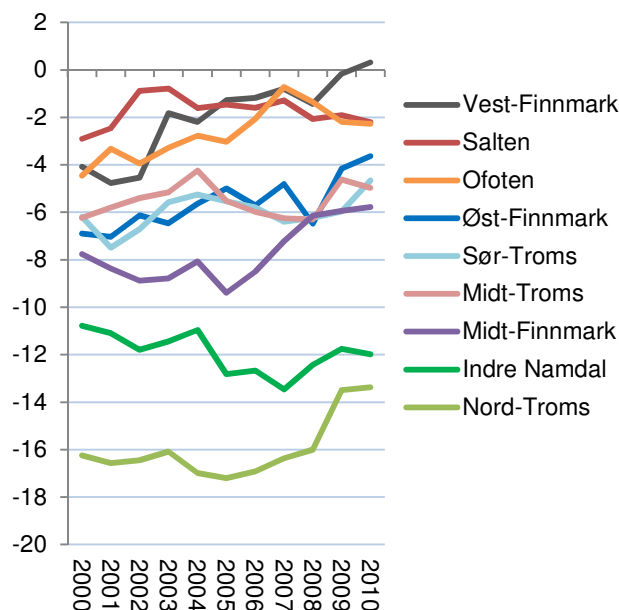
Pendling i regionene

Nesten alle regionene som har samiske kommuner har netto utpendling. Unntaket er Vest-Finnmark, som hadde en liten netto innpendling i 2011.

Salten og Ofoten hadde en netto utpendling på rundt to prosent i 2010.

Øst-Finnmark, Sør-Troms, Midt-Troms og Midt-Finnmark hadde en netto utpendling fra i underkant av fire til nærmere seks prosent.

Høyest netto utpendling de siste årene har Indre Namdal og Nord-Troms hatt. Indre Namdal hadde en netto utpendling på 12 prosent i 2010. Nord-Troms har redusert nettoutpendlingen mye de siste årene. I 2010 var nettoutpendlingen på 13,4 prosent.

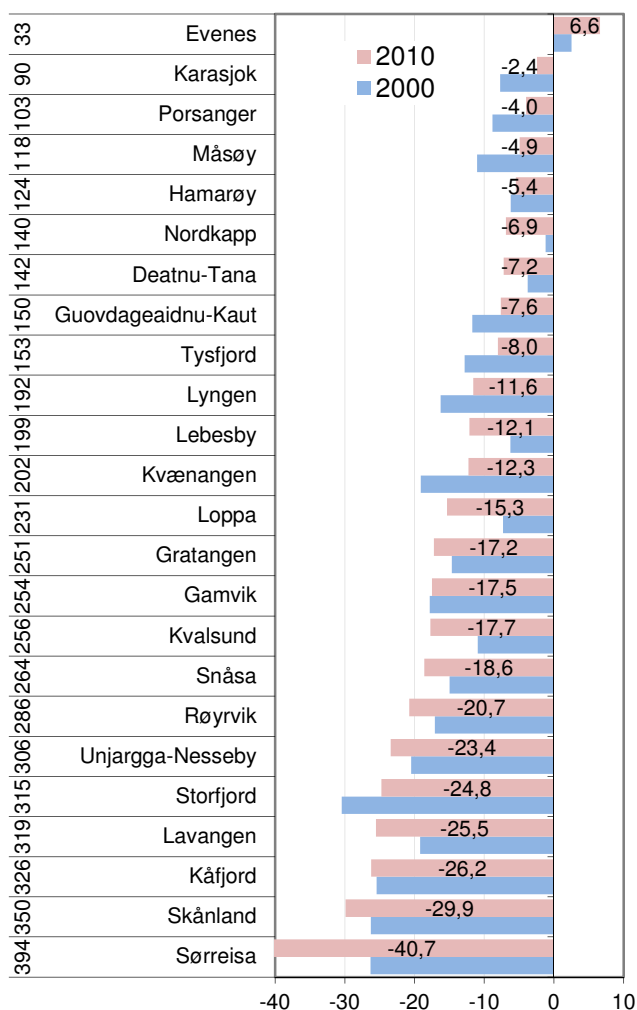

Figur 14: Nettoutpendling i prosent av sysselsettingen i regionene med samiske kommuner i perioden 2000-2010.

Nettutpendling i kommunene

Evenes er den eneste kommunen i det samiske området som har netto innpendling. I 2010 tilsvarte nettoinnpendlingen 6,6 prosent av sysselsettingen i kommunen. Dette er en økning fra 2000, da nettoinnpendlingen var på 2,5 prosent.

En rekke kommuner i det samiske området har høy netto utpendling. I Sørreisa tilsvarte nettoutpendlingen over 40 prosent av sysselsettingen i kommunen i 2010. Nettoutpendlingen har økt mye siden 2000, da tilsvarte nettoutpendlingen 26,3 prosent av sysselsettingen. Vi så tidligere at Sørreisa er av kommunene som har mistet flest arbeidsplasser i landet de senere årene.

Figur 15: Nettoutpendling i prosent av sysselsetting i de samiske kommunene i 2000 og 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Indre Namdal har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av regionene med kommuner i det samiske området. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har økt mye fra 2000 til 2010. Indre Namdal er likevel bare rangert som nummer 36 av 83 regioner i landet når det gjelder arbeidsmarkedsintegrasjon.

Alle de andre regionene er rangert under middels blant regionene i landet for arbeidsmarkedsintegrasjon. Salten er rangert som den regionen med aller lavest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Kvalsund er kommunen med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i det samiske området. Kvalsund er samtidig rangert som nummer 101 i landet.

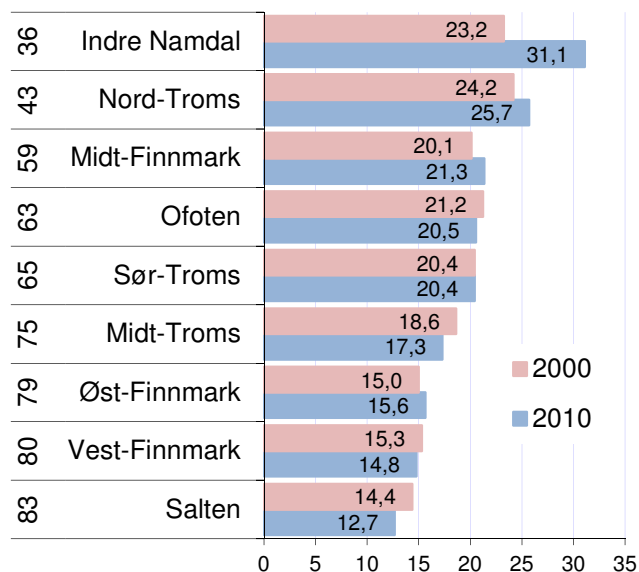
Også Evenes, Sørreisa og Skånland har høy arbeidsmarkedsintegrasjon.

De fleste kommunene i det samiske området har imidlertid lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette gjenspeiler geografien, der det i mange kommuner er lange avstander til alternative arbeidsmarked.

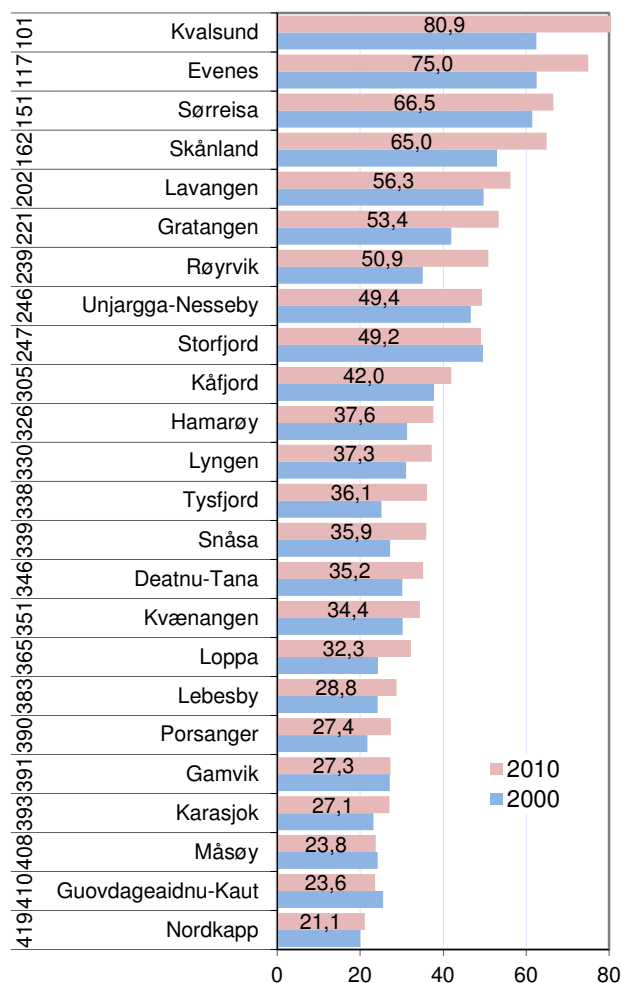
Lavest arbeidsmarkedsintegrasjon har Nordkapp, Kautokeino og Måsøy. De er blant de 22 kommunene i landet med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen har økt i de fleste kommunene i løpet av perioden 2000-2010. Dette gjenspeiler den generelle tendensen til at pendlingsvilligheten øker.

For kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon betyr attraktivitet som bosted forholdsvis mye, mens kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av næringsutviklingen i egen kommune. Dette er spesielt relevant i mange av de samiske kommunene, der det er lange avstander mellom arbeidsmarkedsområdene.

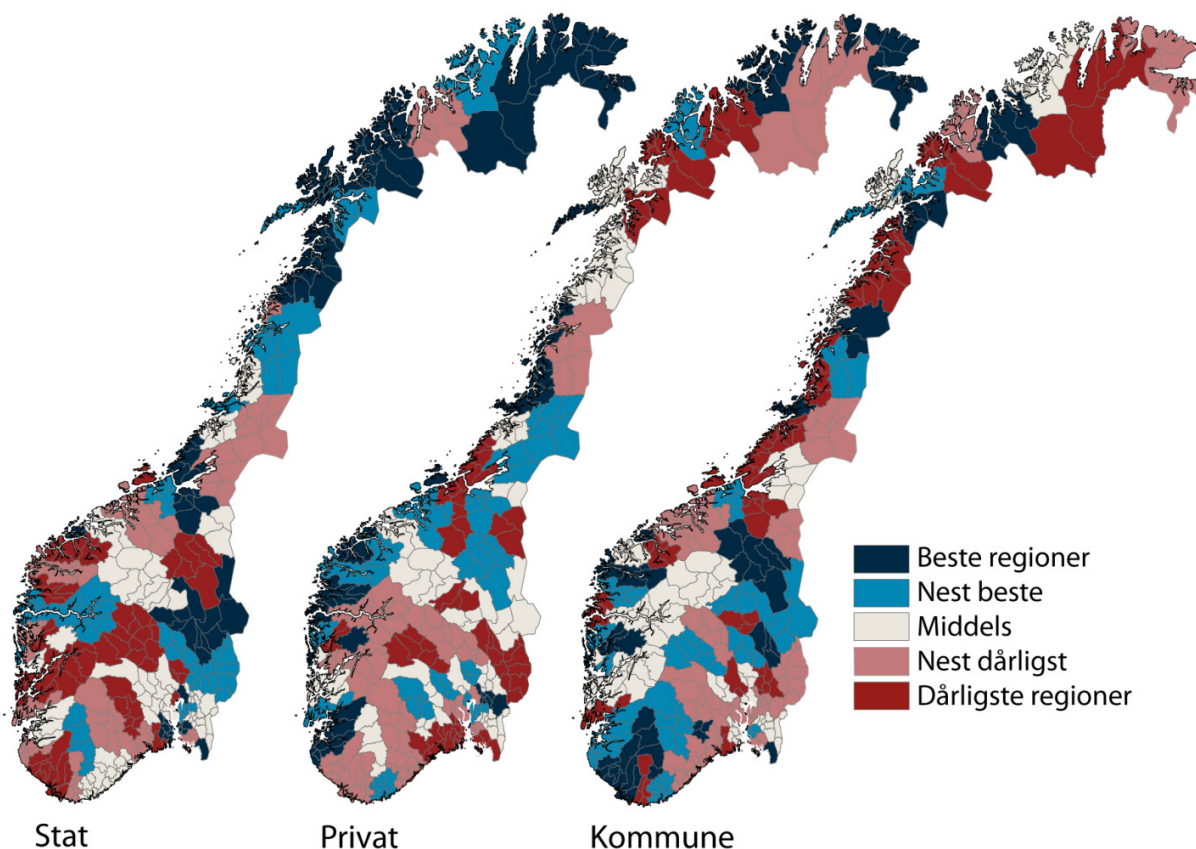

Figur 16: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene med samiske kommuner i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 17: Arbeidsmarkedsintegrasjon i de samiske kommunene i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 18: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet. I figur 19 ser vi hvordan befolkningen i regionene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den delen av befolkningen som er sysselsatt etter utdanningsnivået. Salten og Sør-Troms er de to regionene som har høyest andel med høyere utdanning. Her har over 31 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette er 12. og 13. høyest i landet.

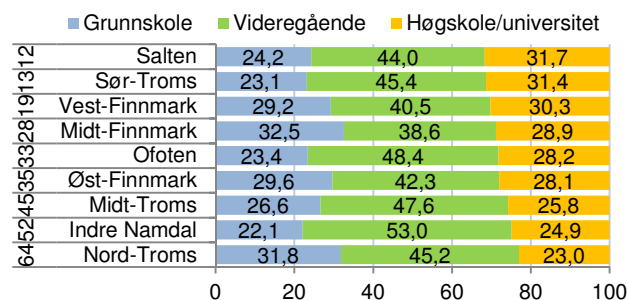
Det er bare ni regioner i landet som har høyere andel av høgskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen på 34,1 prosent. De nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover et lite antall regioner. I Oslo og Akershus Vest har over 53 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning.

Utdanningsnivå i kommunene

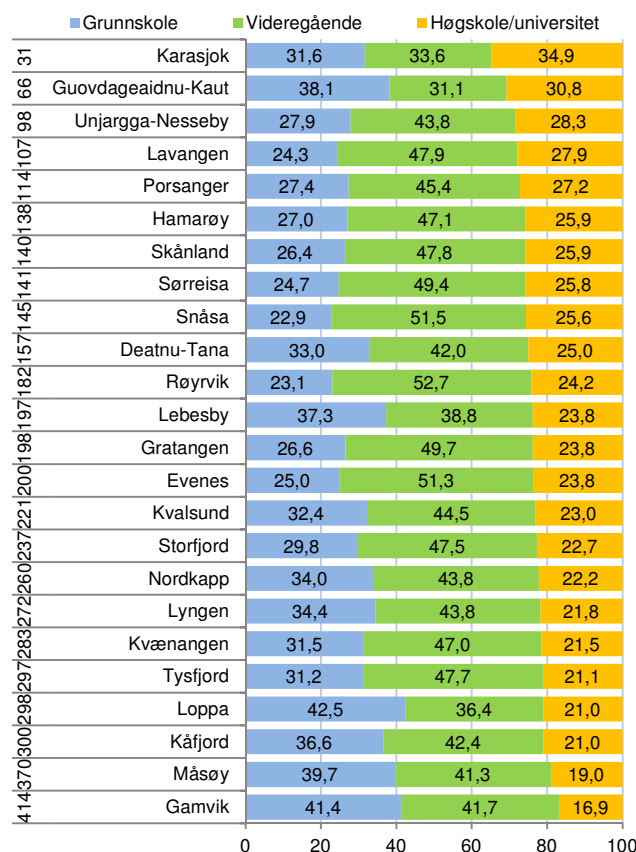
Det er stor variasjon i grad av utdanning i de ulike kommunene i det samiske området.

I Karasjok har 34,9 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette er høyere enn landsgjennomsnittet. Bare 30 kommuner i landet har større andel med høyere utdanning. Også i Kautokeino er det en stor andel med høyere utdanning.

Lavest andel med høyere utdanning har Gamvik. Her har bare 16,9 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette rangerer Gamvik som nummer 414 av 430 kommuner i landet.

Figur 19: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Figur 20: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i de samiske kommunene i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor var andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor, siden 2000.

I Finnmark er andelen med høyere utdanning lavere enn det nasjonale nivået både i privat og offentlig sektor. Som vi kan se av figur 21, har dette vært situasjonen de siste ti årene.

Kommunene

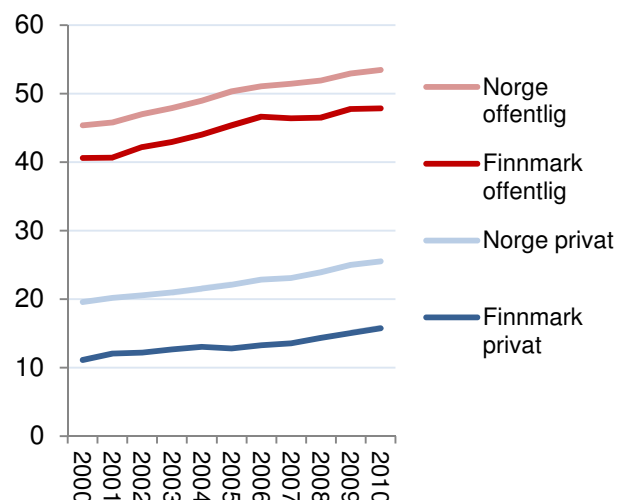
I figur 22 er andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i det samiske området vist.

Skånland og Karasjok har spesielt høy andel høyere utdannede i næringslivet. Over 22 prosent av de sysselsatte i næringslivet hadde høyere utdanning i 2010. Dette rangerer kommunene som nummer 27 og 29 i landet når gjelder andel høyere utdannede i næringslivet.

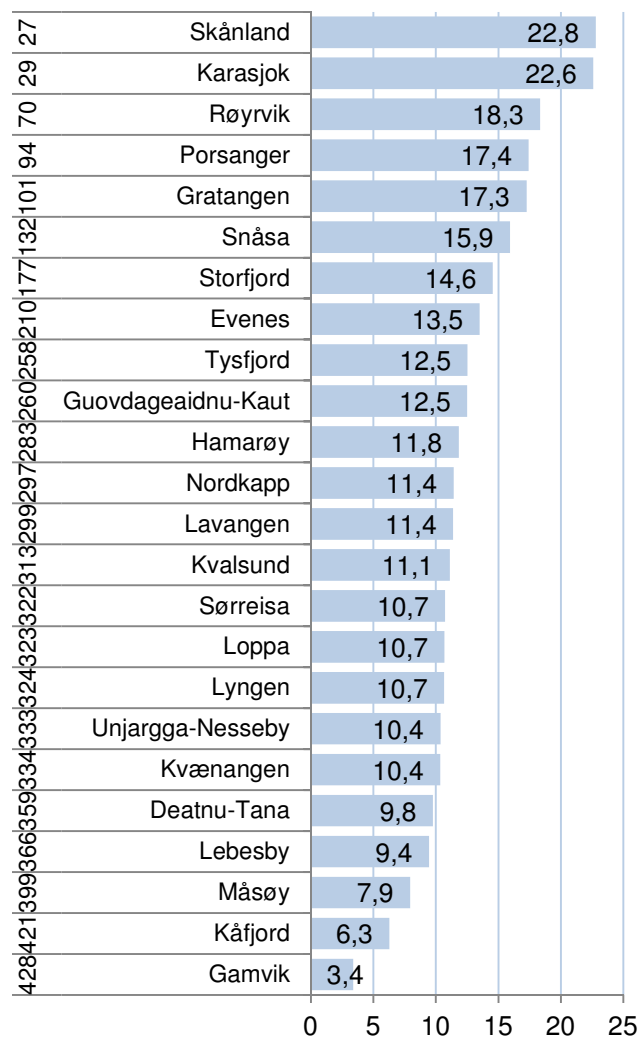
Røyrvik, Porsanger og Gratangen kommer også godt ut når det gjelder andel med høyere utdanning i næringslivet.

En rekke kommuner i det samiske området har imidlertid en lav andel høyere utdannede i næringslivet. Mange av kommunene kommer relativt sett dårligere ut for andel høyere utdannede i næringslivet enn de gjorde for andel høyere utdannede i befolkningen.

Lavest andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet har Gamvik. Her hadde bare 3,4 prosent av de sysselsatte i næringslivet høyere utdanning. Kun to kommuner i landet hadde lavere andel høyere utdannede i næringslivet i 2010.

Figur 21: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Finnmark og Norge i perioden 2000-2010.

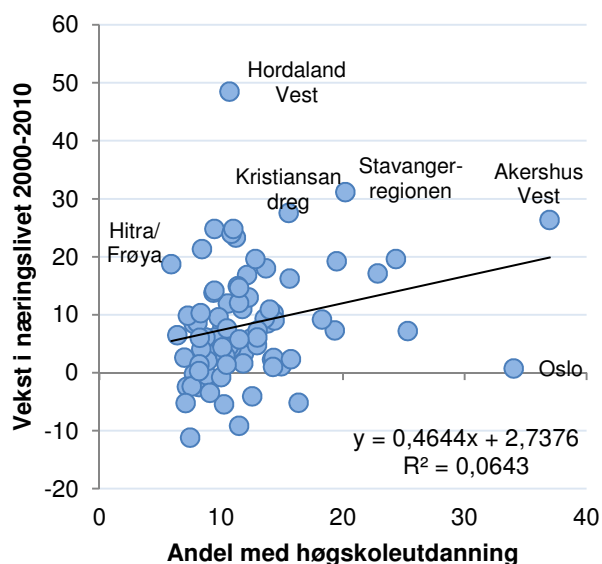

Figur 22: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i de samiske kommunene i 2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet vises til venstre.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

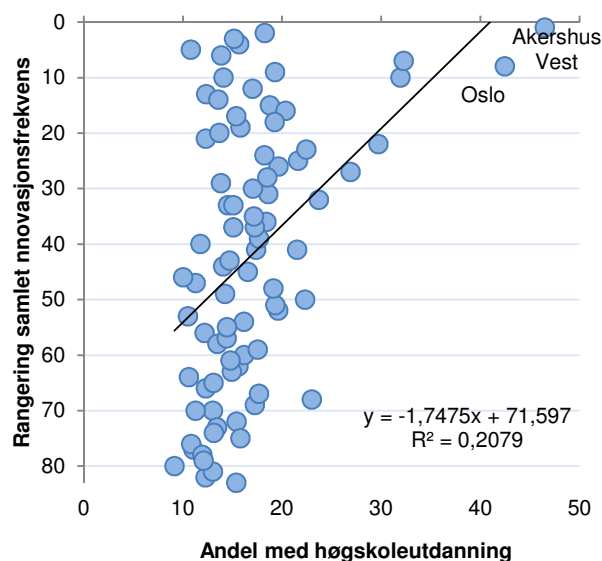
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høykostland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 23: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 23, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 24: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 24 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekreverende næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelseⁱⁱ.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i det samiske området

I figur 25 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i det samiske området har beveget seg siden 2001, sammenliknet med etableringsfrekvensen for Norge og for medianen av regionene. De store byene drar opp etableringsfrekvensen for Norge mye, slik at de fleste regionene har lavere etableringsfrekvens enn Norge. Da blir det i mange tilfeller bedre å sammenlikne med medianen av regionene.

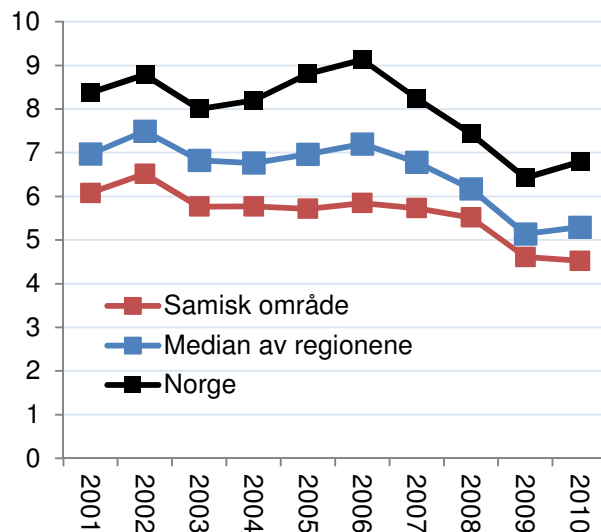
Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

Etableringsfrekvensen i det samiske området har i hele perioden vært lavere enn i middels blant regionene i Norge.

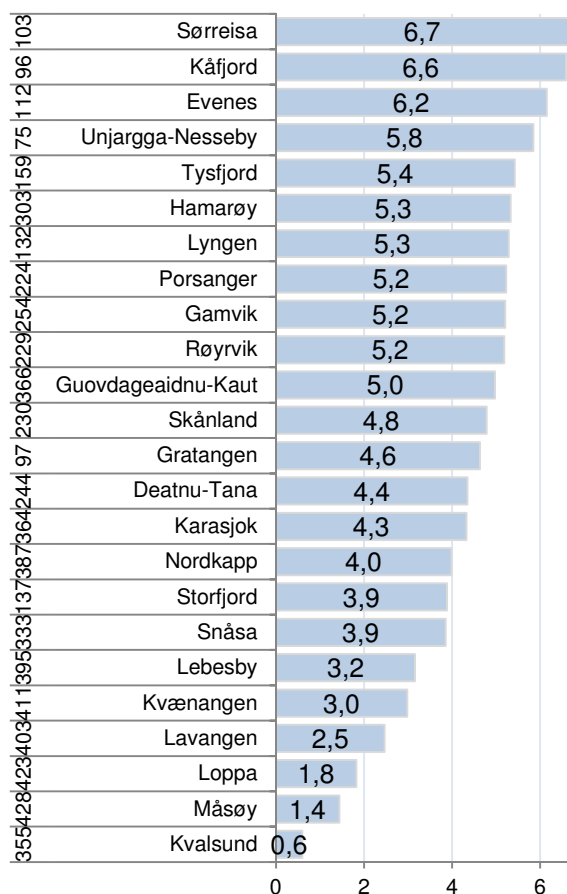
Etableringsfrekvens i kommunene

I figur 26 er etableringsfrekvensen for kommunene i det samiske området vist. Sørreisa er den kommunen som hadde høyest etableringsfrekvens i 2010. Også Kåfjord hadde høy etableringsfrekvens. Disse to kommunene var blant de 100 i landet med høyest etableringsfrekvens.

De siste fem årene er det Nesseby som har hatt høyest etableringsfrekvens, etterfulgt av Kåfjord og Gratangen.

Figur 25: Etableringsfrekvens i det samiske området, medianen av regionene og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 26: Etableringsfrekvens i kommunene i det samiske området i 2010. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen blant landets 430 kommuner i perioden 2006-2010.

Vekst i antall foretak

I figur 27 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

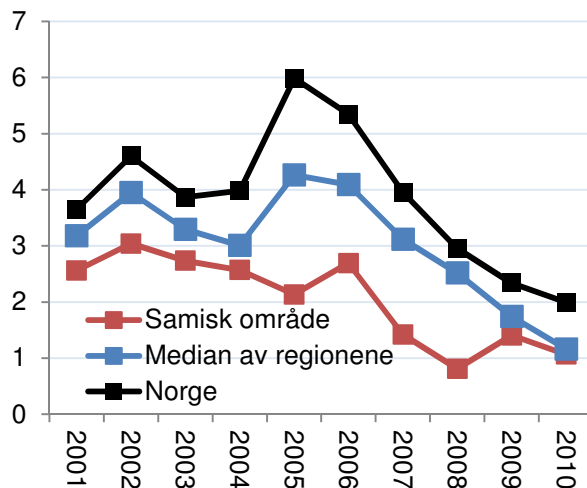
Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Det samiske området har hatt en lavere vekst i antall foretak enn middels av regionene i hele perioden. Det samiske området har imidlertid ikke hatt like stor reduksjon i veksten som ellers i landet. I 2010 var veksten bare litt under middels.

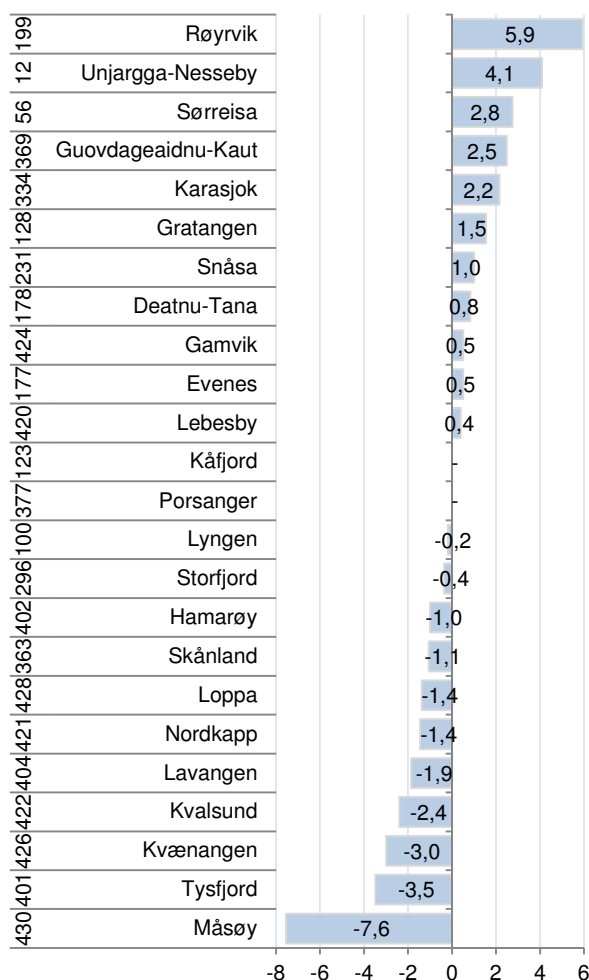
Vekst i kommunene

Røyrvik er den kommunen som hadde høyest vekst i antall foretak i 2010. Røyrvik fikk en vekst i antall foretak på nærmere seks prosent. Nesseby fikk nest høyest vekst, med en vekst på over fire prosent. For de siste fem årene er det Nesseby som har hatt høyest vekst i antall foretak. Faktisk er det bare elleve kommuner i landet som har hatt høyere vekt i antall foretak i denne perioden.

Det samiske området har også mange kommuner med nedgang i antall foretak. Ingen andre kommuner i landet har hatt større nedgang i antall foretak enn Måsøy i både 2010 og de fem siste årene samlet. Måsøy mistet 7,6 prosent av foretakene i 2010.

Figur 27: Årlig vekst i antall foretak det samiske området, medianen av regionene og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 28: Vekst i antall foretak i kommunene i det samiske området i 2010. Tallene til venstre er rangering blant landets 430 kommuner for vekst i perioden 2006-2010.

Bransjustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

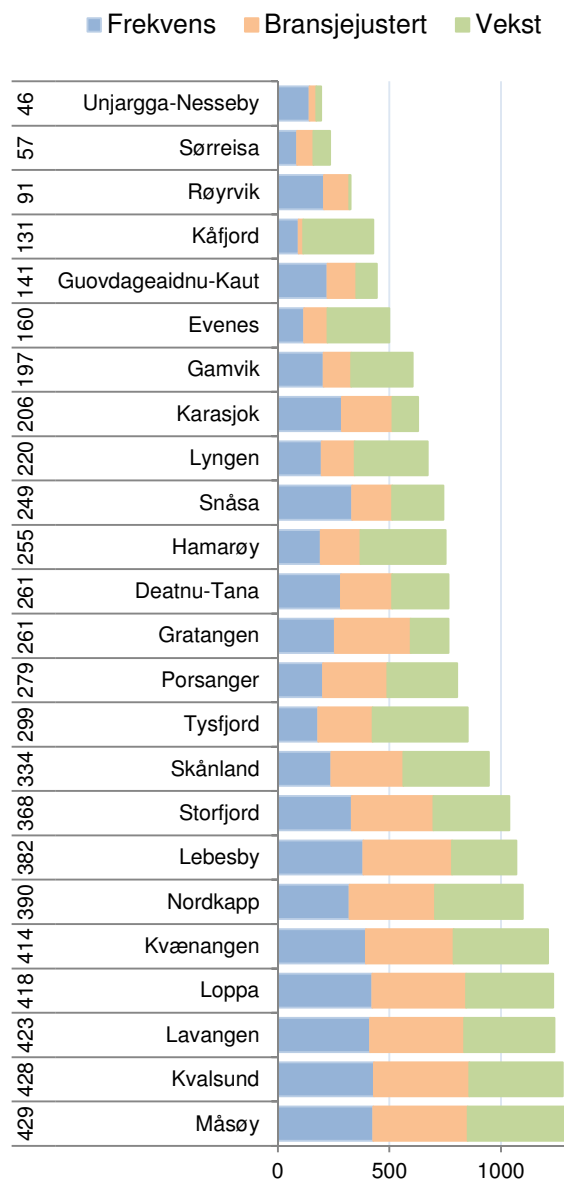
Etableringsindeksen

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har brukt de tre delindikatorerne til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjustert etableringsfrekvens.

Nesseby er best rangert på etableringsindeksen av kommunene i det samiske området. Nesseby ble nummer 46 av 430 kommuner i 2010. Dette er en veldig sterk plassering. Nesseby gjorde det spesielt bra på bransjustert etableringsfrekvens og vekst.

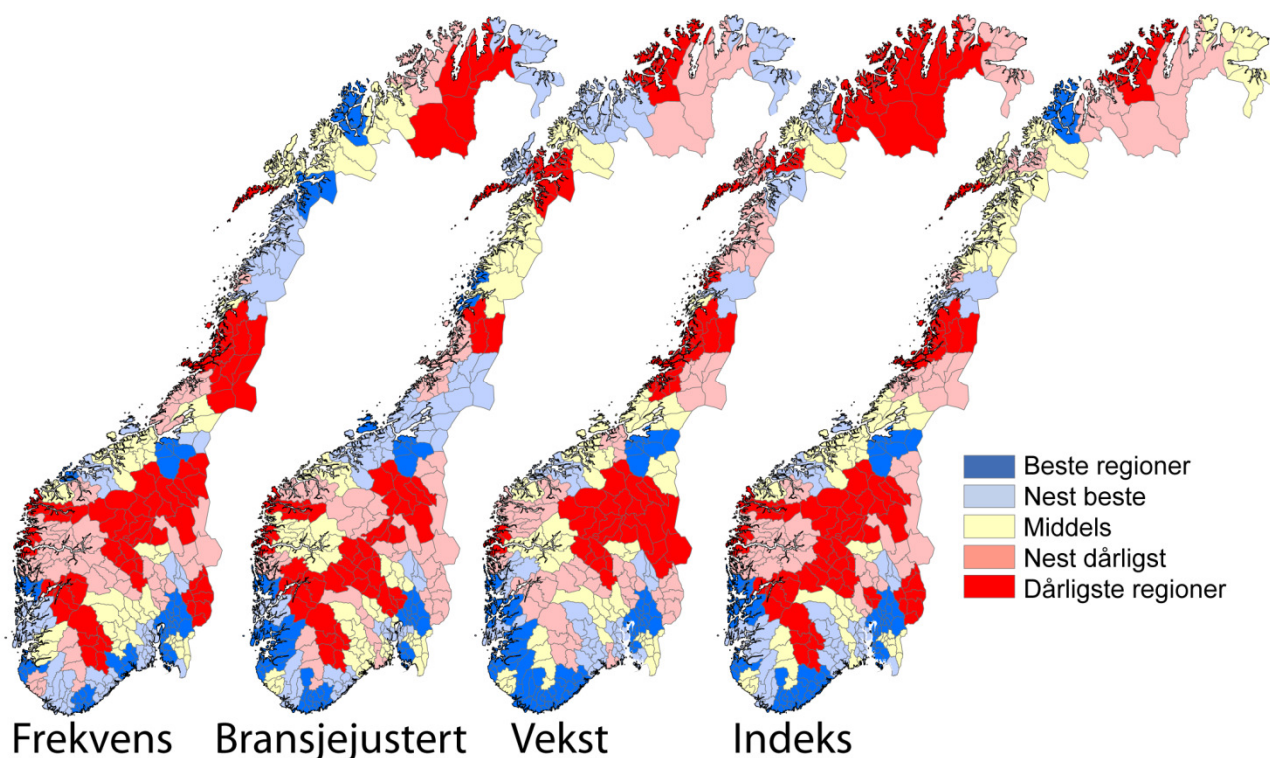
Også Sørreisa og Røyrvik gjør det bra, og er balt de 100 beste kommunene i landet på etableringsindeksen.

Måsøy og Kvalsund er blant de tre kommunene i landet som gjør det dårligst på etableringsindeksen i 2010.

Figur 29: Etableringsindeksen for kommunene i det samiske området. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 30: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hitra/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regio-

nens befolkningsstørrelse og regionens befolkningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningsstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

Andel lønnsomme foretak i det samiske området har ligget under landsgjennomsnittet i hele perioden 1998-2010. Forskjellen var imidlertid større i begynnelsen av perioden.

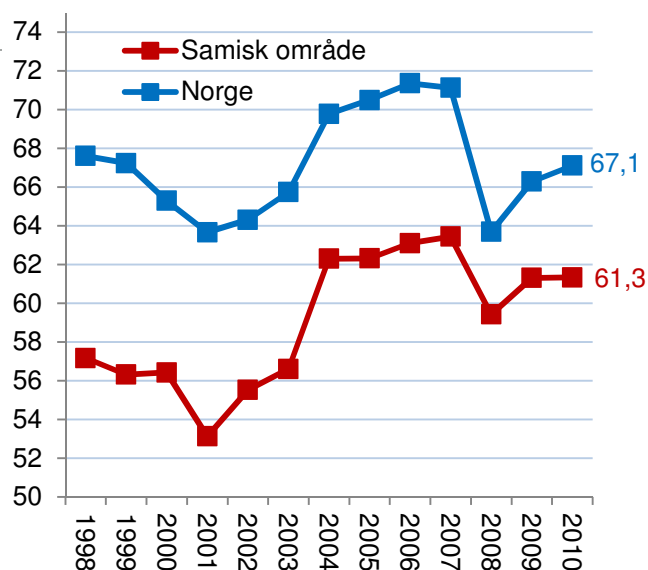
Mens resten av landet hadde økning i lønnsomheten fra 2009 til 2010, har lønnsomheten i det samiske området nesten ikke økt. I 2010 hadde 61,3 prosent av foretakene i det samiske området positivt resultat før skatt, mot 67,1 prosent i Norge.

Lønnsomhet i kommunene

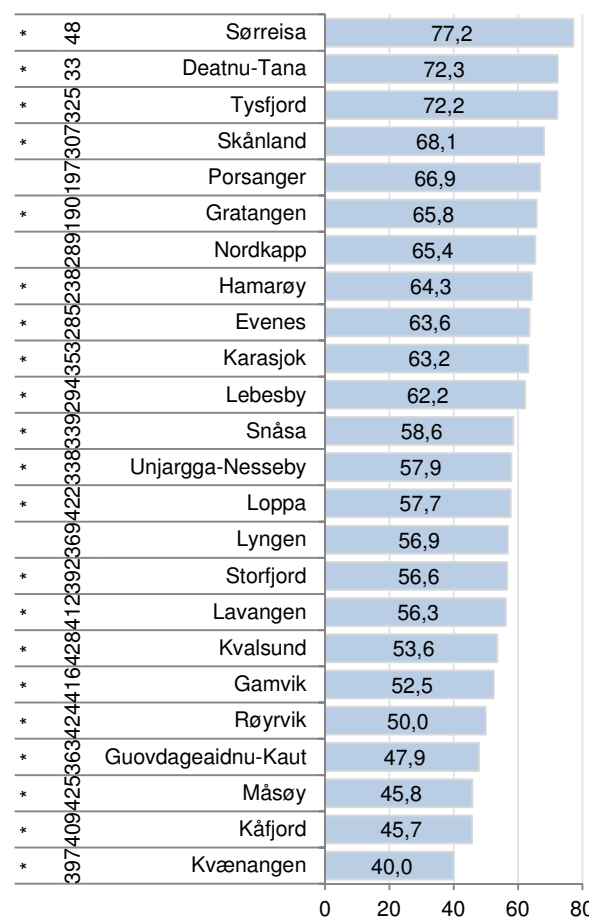
Sørreisa hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak i 2010. 77,2 prosent av foretakene i kommunen hadde positivt resultat før skatt. Dette var sjettede høyest i landet dette året. Sørreisa har også hatt høy andel lønnsomme foretak enkelte år tidligere, og er rangert som nummer 48 for siste fem år.

Tana hadde også en høy andel lønnsomme foretak i 2010, og har hatt det flere år på rad. Tana blir derfor rangert som nummer 33 for siste fem år.

Tysfjord, Skånland, Porsanger, Gratangen og Nordkapp hadde også over middels lønnsomhet i 2010, og Gratangen og Porsanger har også hatt over middels lønnsomhet siste fem år. De andre kommunene har hatt under middels lønnsomhet.

Figur 31: Andel foretak med positivt resultat før skatt i det samiske området og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 32: Andel foretak med positivt resultat før skatt i kommunene i det samiske området i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet for siste fem år er vist helt til venstre. * betyr kommune med under 100 regnskap.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Midt-Troms kommer høyest på lønnsomhetsindeksen i 2010 av alle regionene med samiske kommuner, og er nummer 20 i landet. Sør-Troms gjør det også litt bedre enn middels, og kommer på en 39. plass for 2010.

Midt-Finnmark er rangert litt under middels, som nummer 47.

Ofoten, Salten og Indre Namdal er rangert fra 51. plass til 59. plass for 2010.

Nord-Troms, Øst-Finnmark og Vest-Finnmark er lavt rangert, fra 71. plass til 75. plass.

For siste fem år er det bare Midt-Troms og Salten som er rangert bedre enn middels.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

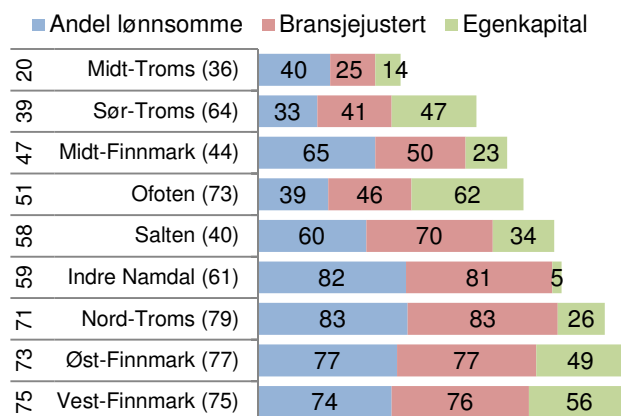
Sørreisa er den kommunen i det samiske området som hadde best lønnsomhet næringslivet, og fjerde best i hele landet i 2010. Sørreisa har også hatt god lønnsomhet tidligere år, men denne statistikken er basert på få foretak. I 2010 hadde Sørreisa 79 regnskapspliktige foretak.

Kommuner med få foretak kommer fort veldig høyt eller veldig lavt i slike rangeringer. Denne problemstillingen gjelder de fleste kommunene i det samiske området. Kun Porsanger, Nordkapp og Lyngen hadde over 100 foretak i 2010.

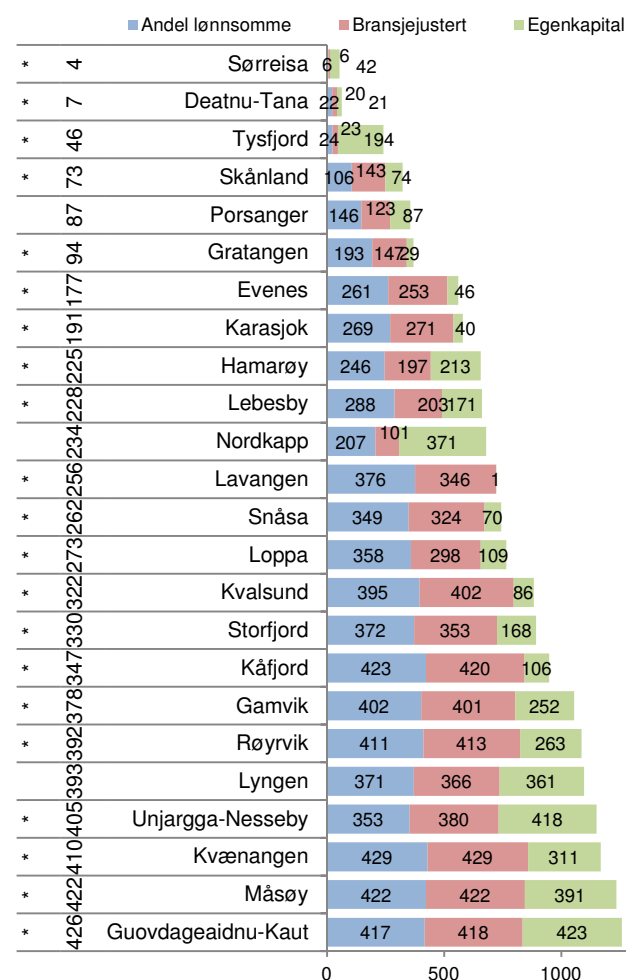
Tana kommer også høyt opp på vekstindeksen for 2010, og blir rangert som nummer sju i landet.

Tysfjord, Skånland, Porsanger og Gratangen er videre blant de 100 best rangerte kommunene på vekstindeksen for 2010.

Nederst på listen kommer Kautokeino, Måsøy, Kvænangen og Nesseby. Disse fire kommunene er blant de 30 kommunene i landet lavest rangert på lønnsomhetsindeksen. Typisk nok er også dette kommuner med få regnskapspliktige selskap.

Figur 33: Lønnsomhetsindeksen for regionene med samiske kommuner. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Figur 34: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i det samiske området. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles ganske lavt.

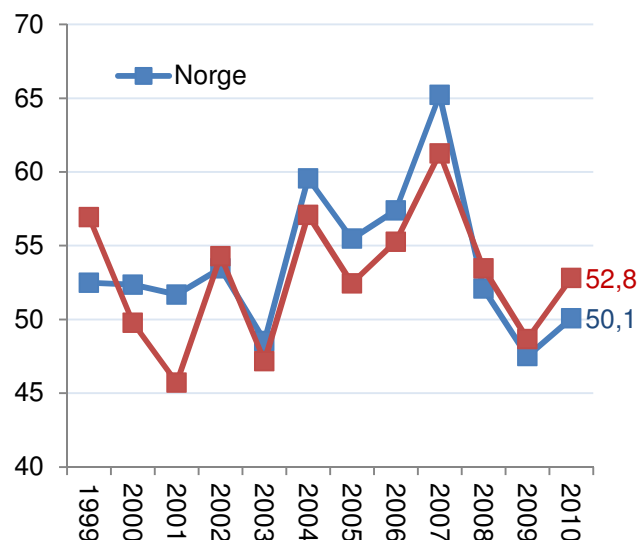
Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt. Det samiske området har hatt perioder med både høyere og lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i de siste årene. De tre siste årene har veksten i det samiske området vært over landsgjennomsnittet. I 2010 hadde 52,8 prosent av foretakene i det samiske området omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Andel vekstforetak i kommunene

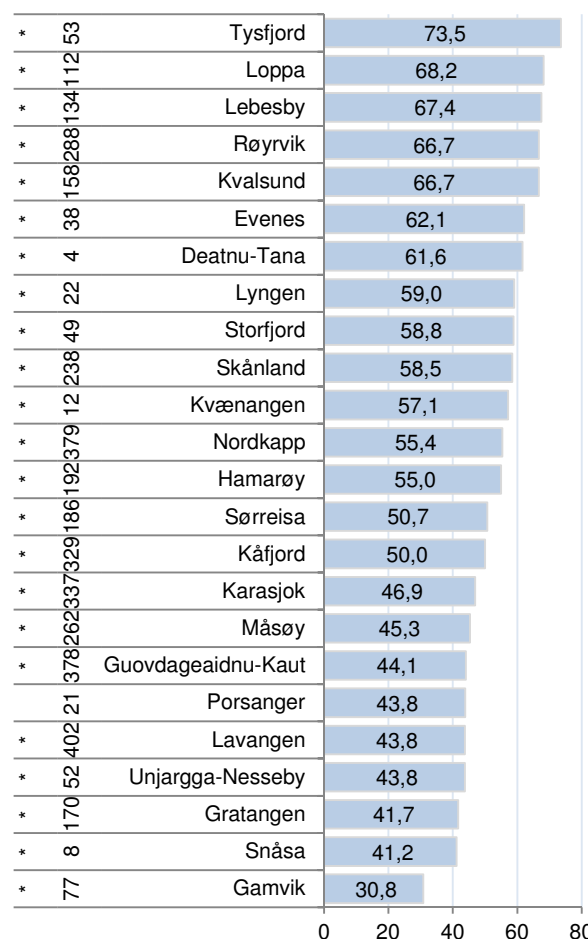
Tysfjord har hatt høyest andel vekstforetak i 2010. Her hadde 73,5 prosent av foretakene omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Kun fire kommuner i landet hadde høyere andel vekstforetak dette året.

En rekke andre kommuner hadde også en høy andel vekstforetak i 2010. Hamarøy ble rangert som nummer 105. i landet for 2010. Det vil si at over halvparten av kommunene i det samiske området ble rangert blant de 105 kommunene med høyest andel vekstforetak i 2010.

Mange kommuner er også høyt rangert for andel vekstforetak siste fem år. Tana er rangert som nummer fire og Snåsa som nummer åtte. 16 av kommunene har hatt over middels vekst i perioden.

Figur 35: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i det samiske området og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 36: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i kommunen i det samiske området i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet for siste fem år er vist helt til venstre. * betyr kommune med under 100 regnskap.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Flere av regionene i de fire nordligste fylkene gjør det bra på vekstindeksen for 2010. Nord-Troms er rangert som nummer ni i landet, mens Ofoten er rangert som nummer ti. Begge regionene hadde en høy andel vekstforetak, både før og etter bransjejustering.

Sør-Troms og Indre Namdal er rangert litt over middels, på 31. plass og 39. plass.

De andre regionene var rangert under middels på vekstindeksen for 2010.

Øst-Finnmark er lavest rangert av alle regionene i landet i 2010. Dette er en dramatisk utvikling, da regionen var rangert på topp i 2009 og som nummer elleve i 2008. Øst-Finnmark kommer samlet på 54. plass for siste fem år.

Salten hadde svak plassering i 2010, men er rangert på plass nummer 31 for siste fem år.

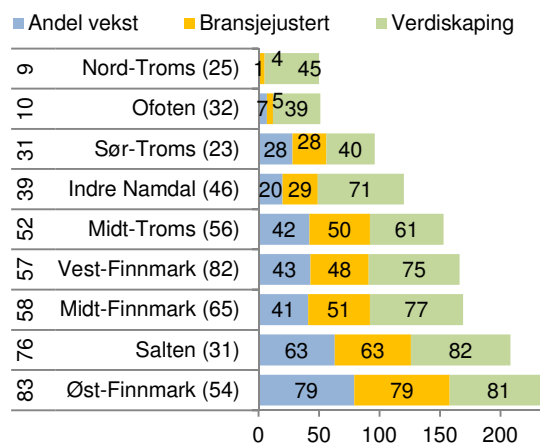
Vekst i kommunene

Mange av kommunene i det samiske området kommer høyt opp på vekstindeksen for 2010. Øverst finner vi Loppa, som kommer på en sterk 7. plass i landet.

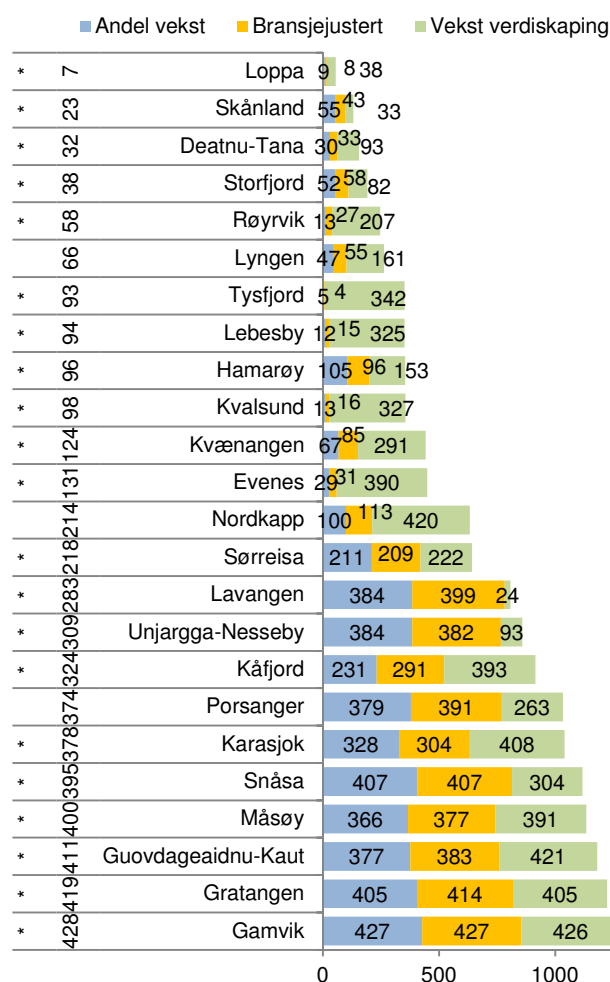
Videre er Skånland, Tana og Storfjord rangert fra 23. plass til 38. plass.

Røyrvik, Lyngen, Tysfjord, Lebesby, Hamarøy og Kvalsund er også blant de 100 beste kommunene i landet.

Gamvik er rangert lavest på vekstindeksen av de samiske kommunene. Kun to kommuner i landet er lavere rangert. Gratangen og Kautokeino er også blant de 20 kommunene i landet lavest rangert på vekstindeksen.

Figur 37: Vekstindeksen for regionene med samiske kommuner. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

Figur 38: Vekstindeksen for kommunene det samiske området. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringsstetthet”.

Oslo er den regionen med høyest næringsstetthet i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte over 54 prosent av folketallet i 2010.

Vest-Finnmark er nummer 23 i landet. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 33,3 prosent av folketallet i 2010. Vest-Finnmark er eneste region som har over middels næringsstetthet av regionene med samiske kommuner.

Salten har litt under middels næringsstetthet, og er nummer 44 i landet.

Ofoten er nummer 68, Sør-Troms nummer 69, Indre Namdal nummer 70, Øst-Finnmark nummer 74 og Midt-Finnmark nummer 75.

Nord-Troms har nest lavst næringsstetthet av alle regionene i landet. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet kun 23,6 prosent av folketallet i 2010. I Nord-Troms har næringsstettheten gått ned siden 2000. I alle de andre regionene har næringsstettheten økt fra 2000 til 2010.

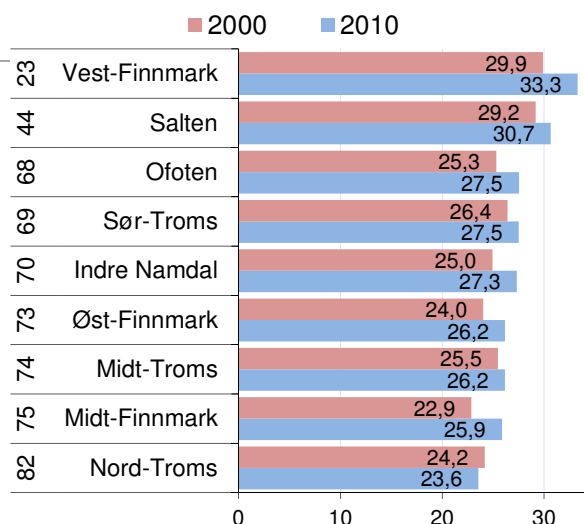
Næringsstetthet i kommunene

Evenes har høyest næringsstetthet av kommunene i det samiske området. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 30,8 prosent av folketallet i 2010. Selv om dette er høyest i det samiske området, er Evenes er bare nummer 144 i landet for næringsstetthet. Dette viser at ingen av kommunene i det samiske området har spesielt høy næringsstetthet.

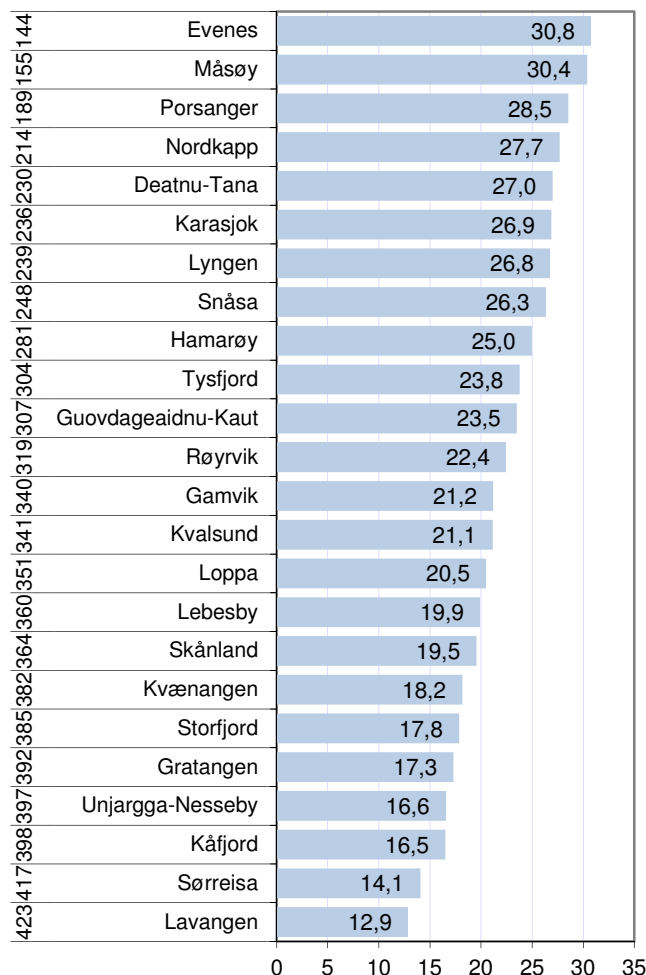
I tillegg til Evenes, er det bare Måsøy, Porsanger og Nordkapp som har over middels næringsstetthet blant kommunene i landet.

Lavest næringsstetthet har Lavangen. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte bare 12,9 prosent av folketallet i kommunen i 2010. Kun sju kommuner i landet hadde lavere næringsstetthet.

Også Sørreisa, Kåfjord, Nesseby, Gratangen, Storfjord og Kvænangen er blant de 50 kommunene i landet med lavest næringsstetthet.

Figur 39: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i med samiske kommuner i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 40: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i det samiske området i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.5 NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland. Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

Troms er nummer sju i NæringsNM for 2010, og er eneste av de fire nordligste fylkene som rangeres over middels. Nord-Trøndelag og Nordland kommer på 10. og 11. plass. Finnmark er nest dårligste fylke i NæringsNM, kun slått av Sogn og Fjordane.

For de siste ti årene rangeres Troms som nummer 14. Nord-Trøndelag, Nordland og Finnmark er blant de fire lavest rangerte fylkene i denne perioden.

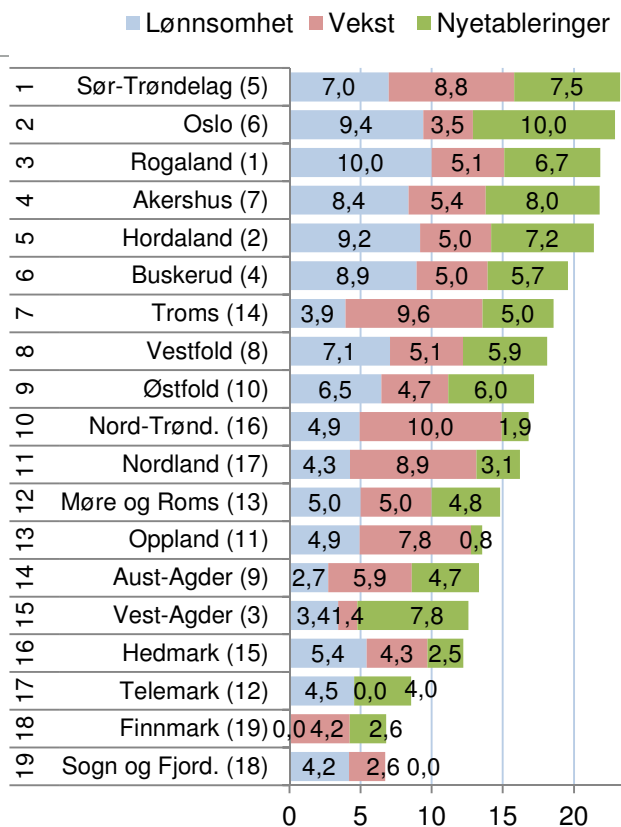
Fylkenes utvikling

Nordland har i flere år vært rangert blant de siste fylkene i NæringsNM. I tre av årene har Nordland vært rangert nest sist. De to siste årene har Nordland kommet på 11. plass, som er de beste plasseringene i perioden som er målt.

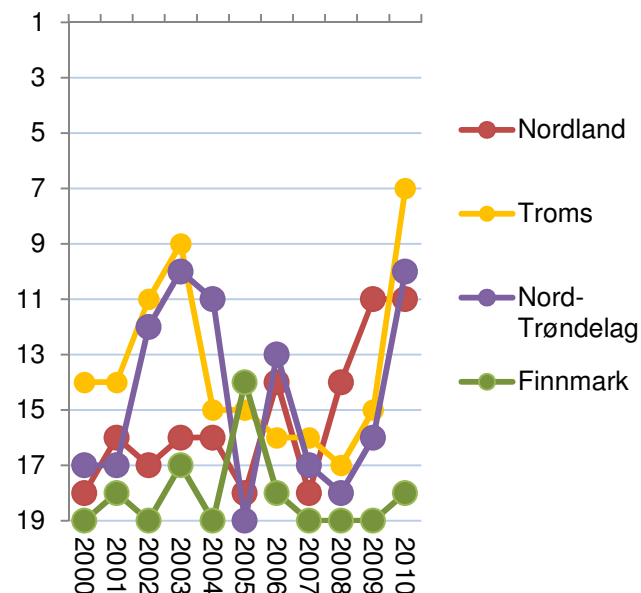
Nord-Trøndelag har vært rangert under middels blant fylkene alle år. 10. plass er den beste plasseringen Nord-Trøndelag har hatt. Ett år tidligere har Nord-Trøndelag kommet på 10. plass, og det var i 2003.

Troms fikk en veldig god plassering i 2010, da fylket kom på sjuendeplass. Tidligere var rekorden 9. plass.

Finnmark har vært lavest rangert i seks av de ti siste årene. Beste plassering var i 2005, med en 14. plass.

Figur 41: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

Figur 42: Rangeringen til Nordland, Troms, Nord-Trøndelag og Finnmark i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for kommunene

Tana er beste kommune i det samiske området i NæringsNM for 2010, og kommer på 46. plass i landet. Tana gjorde det spesielt bra for lønnsomhet og vekst.

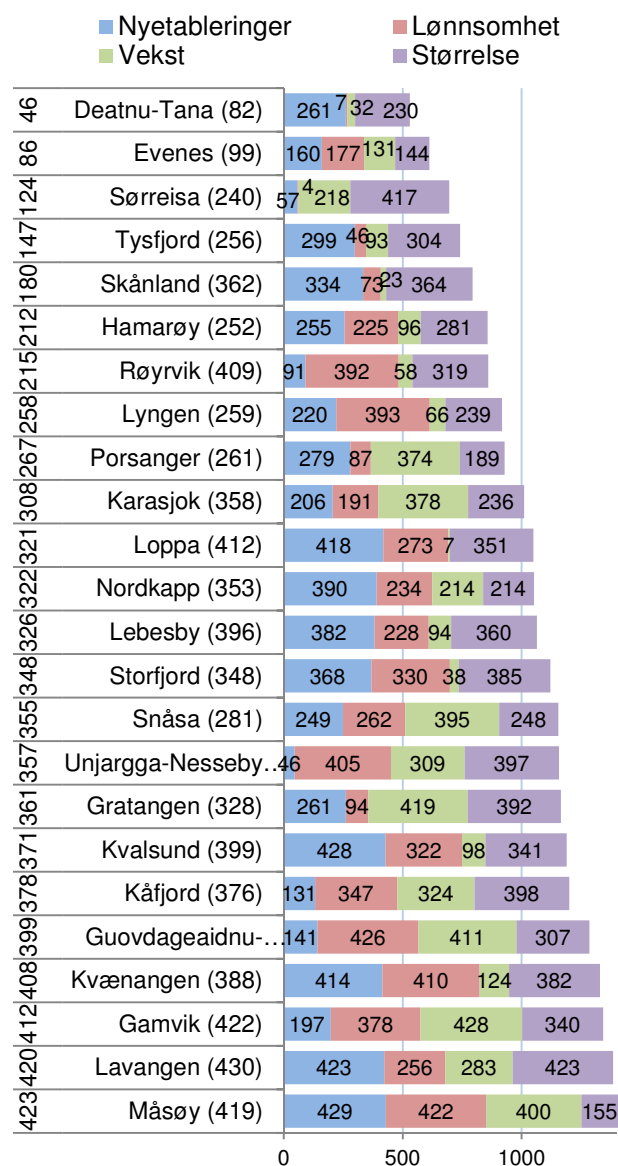
Evenes kommer på 86. plass i årets NæringsNM.

Sørreisa, Tysfjord, Skånland og Hamarøy er også rangert over middels blant regionene.

Lavest rangert er Måsøy, Lavangen, Gamvik og Kvænangen. Alle fire var rangert blant de 25 nederste kommunene i NæringsNM for 2010.

Evenes og Tana er også rangert blant de 100 beste kommunene i NæringsNM for siste femårsperiode samlet. Ingen av de andre kommunene i det samiske området er rangert bedre enn middels for siste fem år.

Lavangen er rangert aller sist av kommunene for NæringsNM siste fem år. Gamvik, Loppa, Røyrvik er også blant de 25 lavest rangert i denne perioden.

Figur 43: NæringsNM for kommunene i det samiske området. Rangering blant landets 430 kommuner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

dukt plassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftenes FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorerne for Finnmark. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	0,0	0,0	0,0	9,2	0
	Tjeneste	19,4	30,1	0,0	31,6	10,1
	Nytt for markedet	0,0	0,0	0,0	12,7	0,0
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	18,1	1,6	0,0	2,8	0,0
	Distribusjon	7,7	36,7	0,0	37,2	8,6
	Støttefunksjon	0,0	30,5	0,0	14,8	0,0
Markedsinnovasjon	Design	21,3	48,9	0,0	0,0	9,4
	Media	0,0	41,3	0,0	18,3	0,0
	Kanal	0,0	74,2	0,0	42,8	0,5
	Prising	5,1	55,1	6,2	18,2	16,7

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Finnmark. Næringslivet i Finnmark gjør det svakt på flere indikatorer, spesielt enbedriftsforetakene, som bare er lokalisert i Finnmark.

Flerbedriftsforetak gjør det bedre enn enbedriftsforetak på en rekke indikatorer. Det er i mange tilfeller større foretak som ofte har hovedkontorer andre steder.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorerne. Finnmark har klart lavest andel innovative foretak av alle fylkene

Videre skal vi slå sammen indikatorene for produkt, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for prosess, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

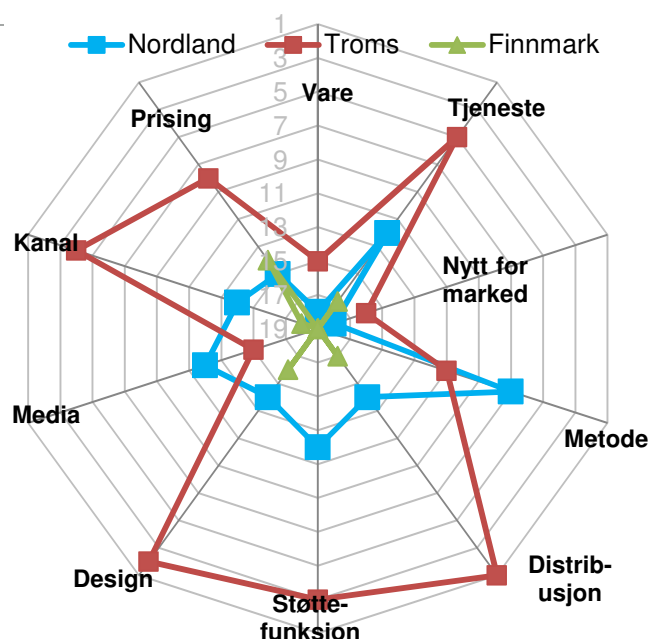
5.2 Innovasjon i Nord-Norge

I figur 44 ser vi hvordan Nordland, Troms og Finnmark kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene.

I tillegg til indikatorene i tabell 2, har vi tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt blir dermed ”premiert” i forhold til næringsvake regioner.

Videre bruker vi rangeringsnumrene for de tre hovedtypene innovasjon og størrelse for å rangere regionene.

Finnmark har svært lav andel innovative foretak i nesten alle kategoriene. Nordland har en del foretak med innovasjon i produksjonsmetoder. Troms har klart høyest andel innovative foretak, og skårer høyt på mange av indikatorene.

Figur 44: Rangering blant 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

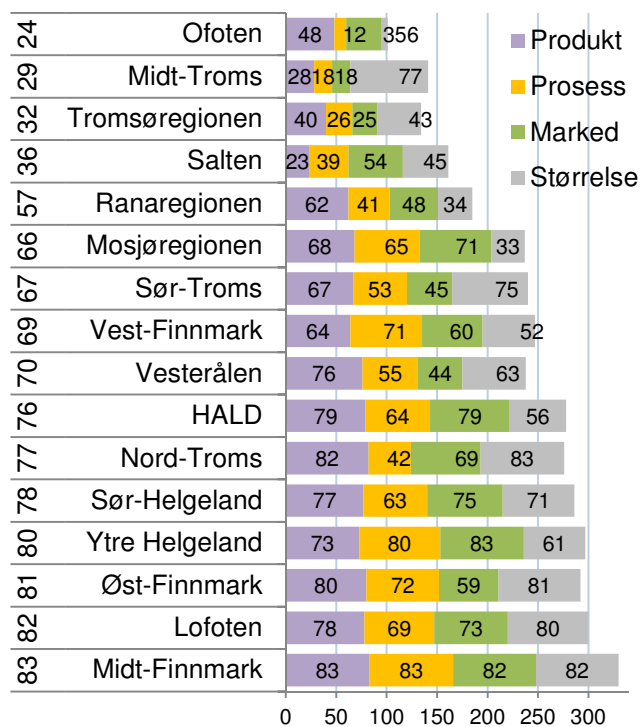
Regionene i Nord-Norge

I figur 45 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad. Resultatene er vist for regionene i Nord-Norge.

De mest innovative regionene er typisk konsentrert rundt byer. Ofoten kommer best ut, og det har nok sammenheng med det teknologiske miljøet i Narvik. Midt-Troms, Tromsøregionen og Salten er regioner med noe over middels andel innovative foretak.

Midt-Finnmark har lavest andel innovative foretak av alle regioner i landet.

Vi har ikke innovasjonsdata på kommunenivå, men det er tydelig at kommunene i samisk område jevnt over har svært lav andel innovative foretak. For det første er hele Nord-Norge preget av lav innovasjon, og det er byer som Narvik, Tromsø, Bodø, Mo i Rana og Mosjøen som trekker opp sine regioner. Det er dermed grunn til å anta at kommunene utenfor dette området har svært lav andel innovative foretak. Unntaket er Midt-Troms.

Figur 45: Rangering for de tre hovedtypene innovasjon for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene i Nord-Norge. Til venstre vises rangering for samlet innovasjonsgrad.

5.3 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markedsinnovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

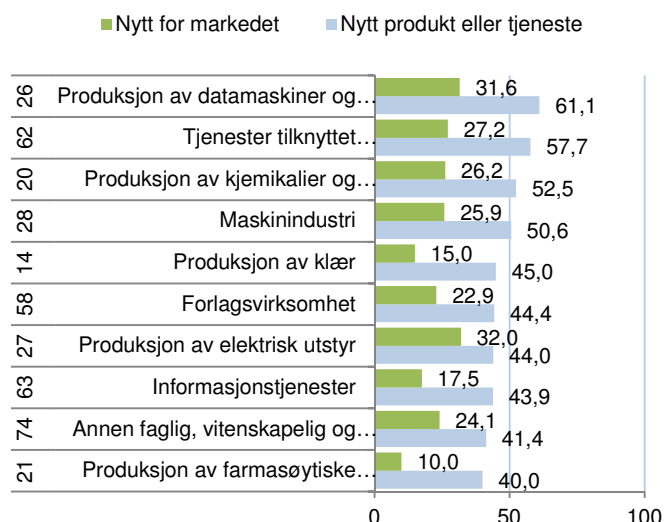
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

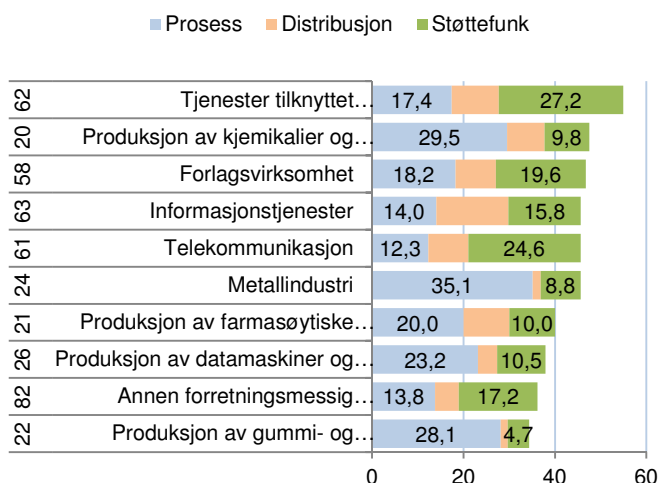
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

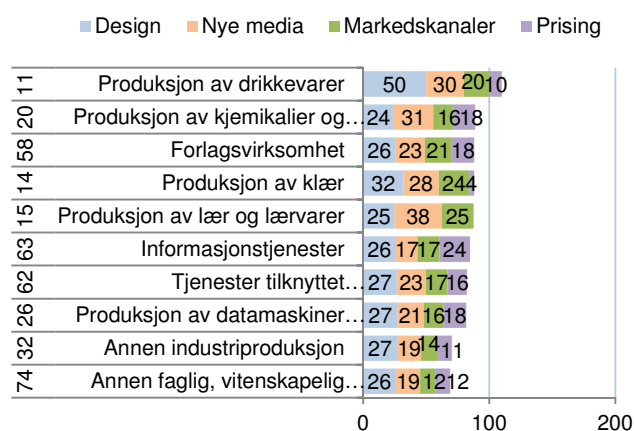
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 46: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 47: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 48: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

5.4 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 49 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

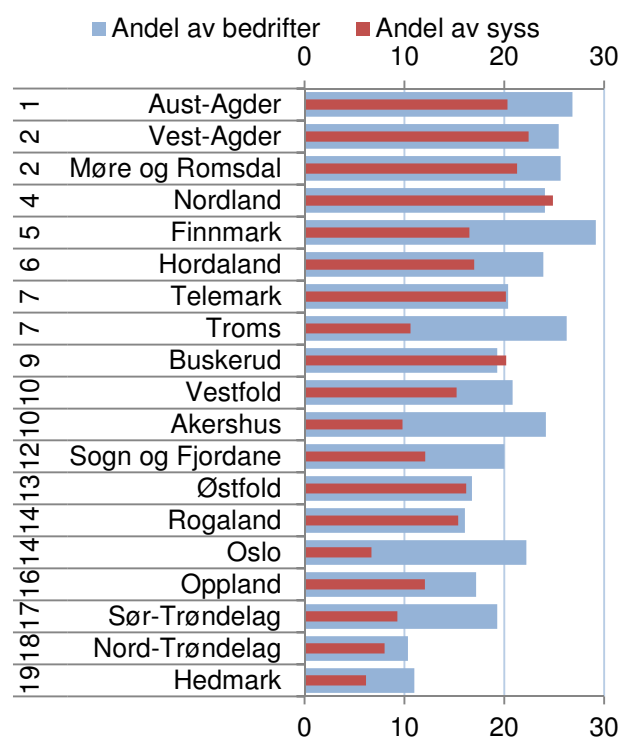
Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

Her ser vi at fylkene i Nord-Norge har et ganske internasjonalt næringsliv. Det henger naturligvis sammen med at det er en stor andel bedrifter innen fiskeri og oppdrett. Det er en internasjonal bransje hvor mesteparten av produksjonen eksporteres.

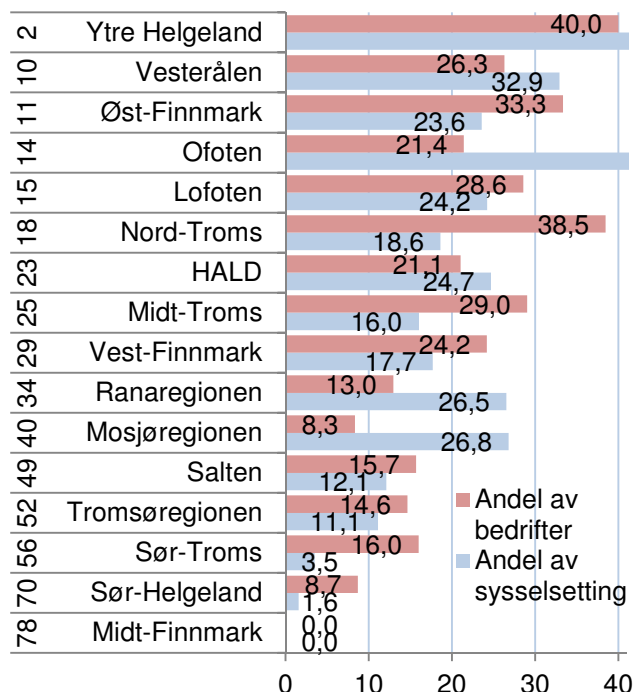
Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 50 ser vi hvordan regionene i Nord-Norge kommer ut.

Det er stor variasjon mellom regionene i Nord-Norge når det gjelder internasjonalisering. Næringslivet i Ytre Helgeland er nest mest internasjonalt av alle regionene i landet. Midt-Finnmark er minst internasjonalt.

Figur 49: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

Figur 50: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i Nord-Norge som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

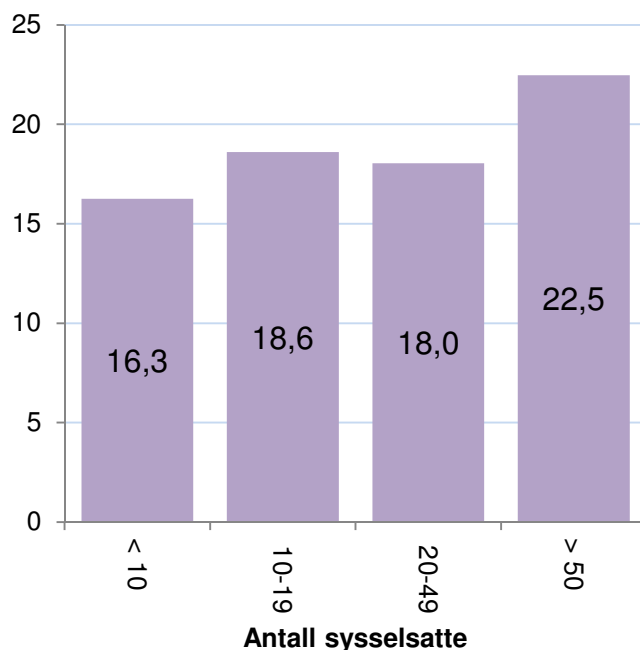
Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 51 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 51: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftenes størrelse.

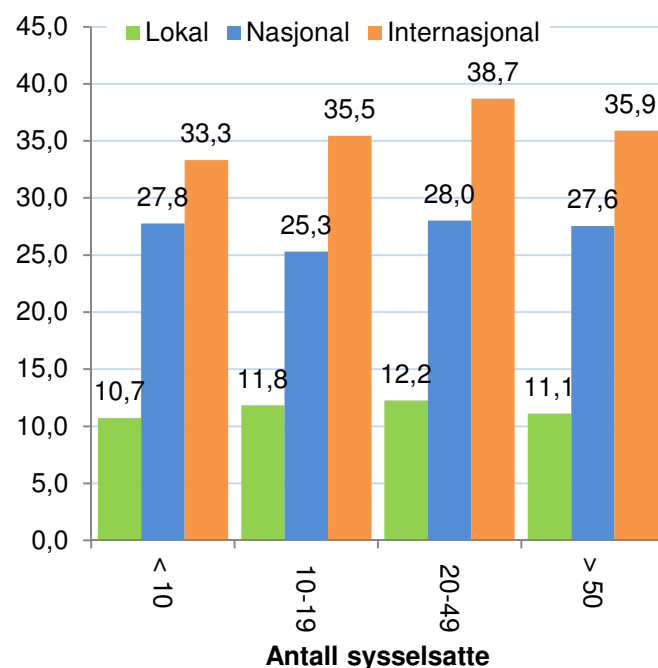
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 52 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 51.

Figur 52: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

5.5 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

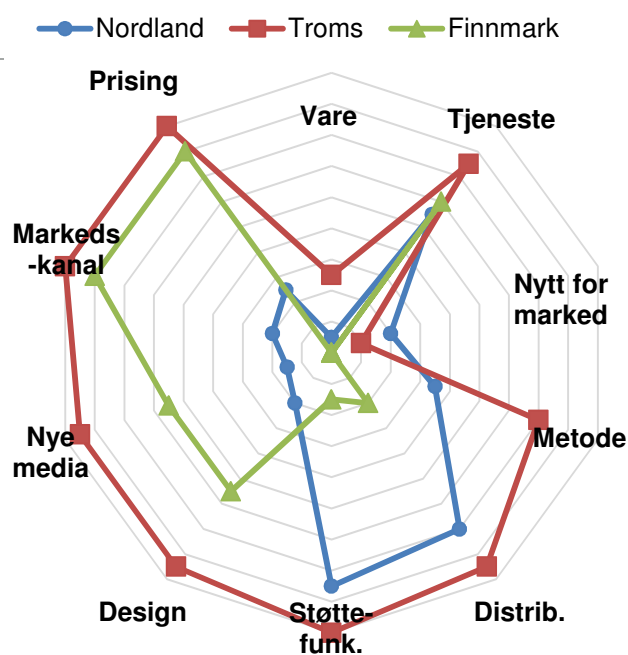
I figur 53 ser vi rangeringene til de tre nordligste fylkene for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Troms skiller seg fremdeles ut gjennom å ha mye innovasjon i næringslivet. Finnmark har en del foretak som ut i fra bransje og størrelse har relativt mye markedsinnovasjon og tjenesteinnovasjon. Nordland har mye innovasjon i form av nye tjenester, distribusjon og støttefunksjoner.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱⁱ.

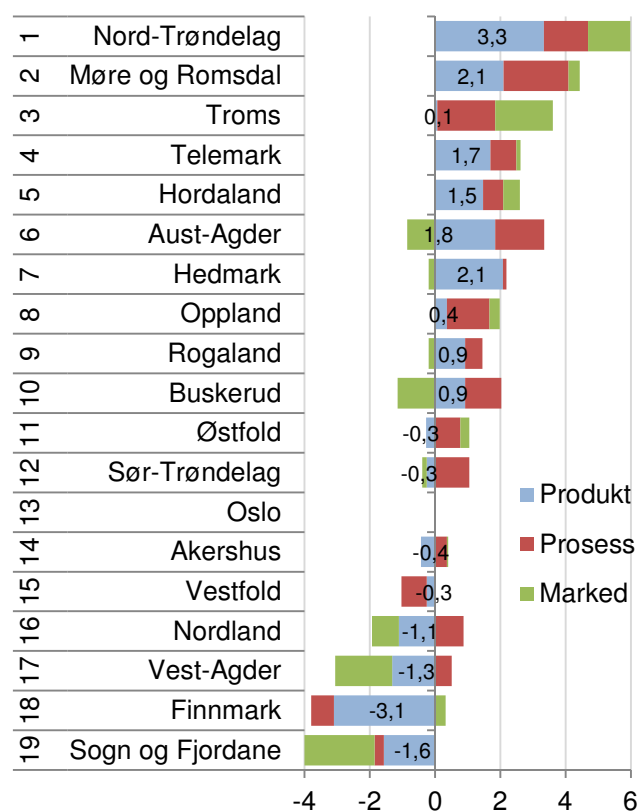
Figur 54 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er ”utgangspunktet”. Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Troms gjør det betydelig bedre når vi tar hensyn til bransje, og er rangert som nummer tre for innovasjonsklima. Finnmark og Nordland hadde lav innovasjonsfrekvens, og har et svakt innovasjonsklima.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

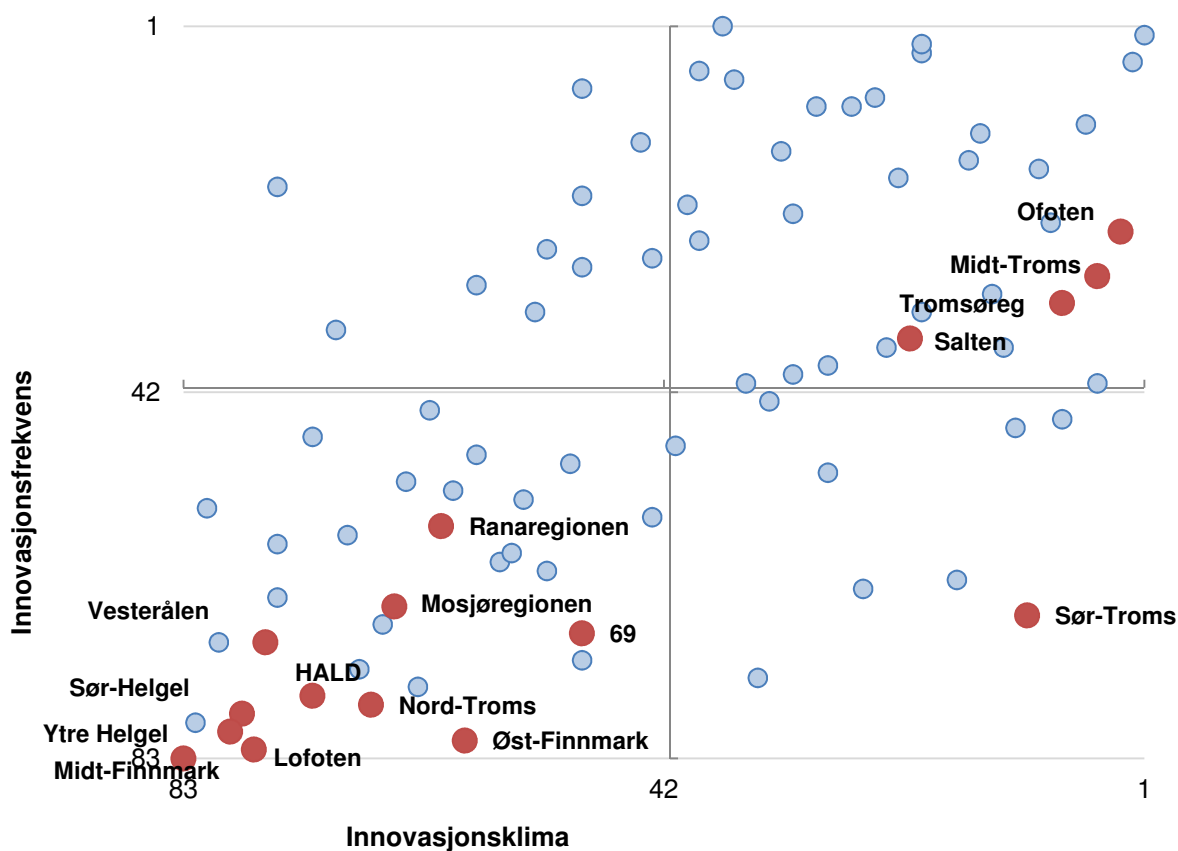

Figur 53: Rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 54: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorne.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 55: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 55 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at det ikke er direkte sammenliknbart.

Innovasjonsfrekvensen vises på den lodrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysser også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels inno-

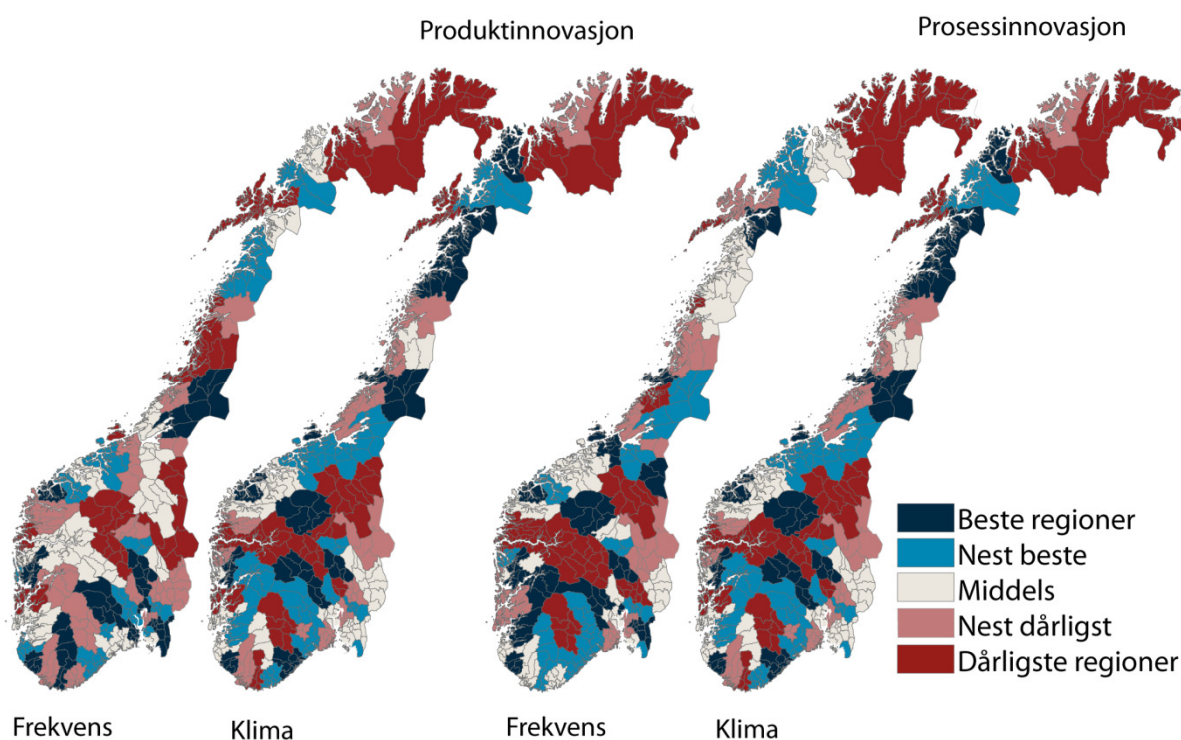
vasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Ofoten, Midt-Troms, Tromsøregionen og Salten havner i denne kategorien.

I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon. Sør-Troms er i denne kategorien.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. De fleste regionene i Nord-Norge tilhører denne kategorien.

Regionale trender

Figur 56: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 56 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje

sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

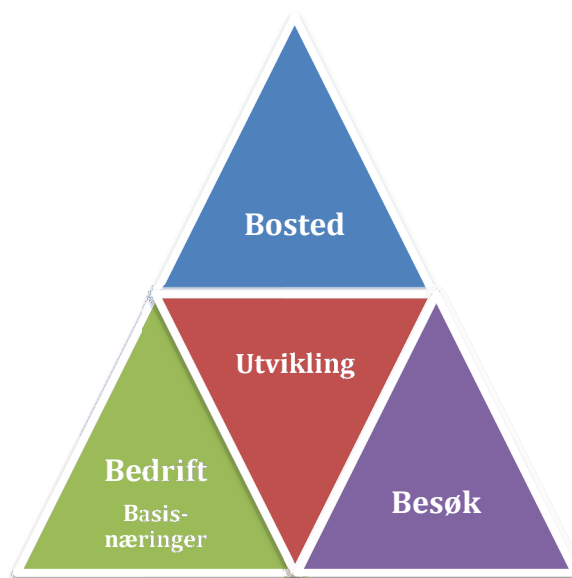
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^{iv}.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

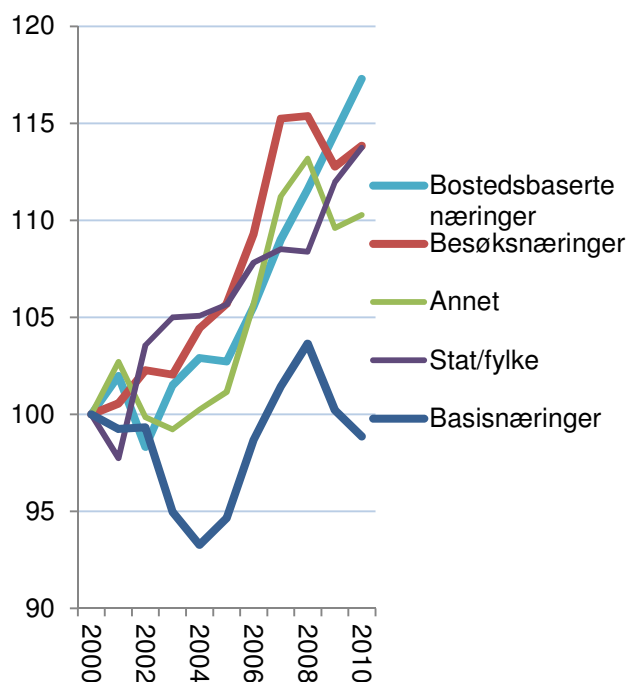
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

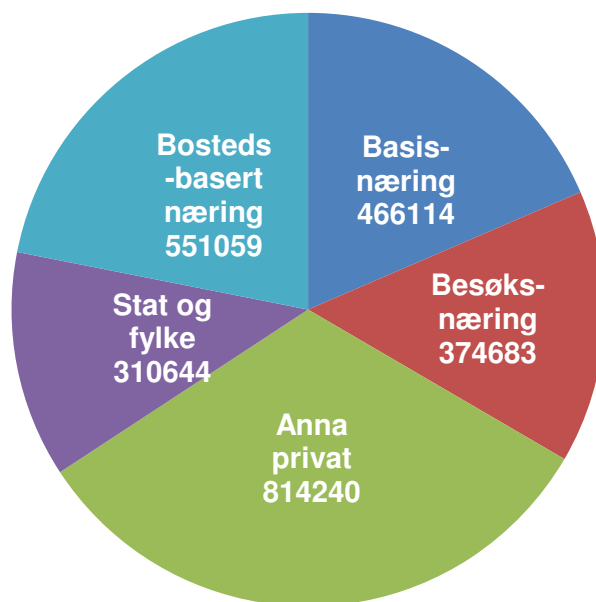
I figur 58 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 57: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 58: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

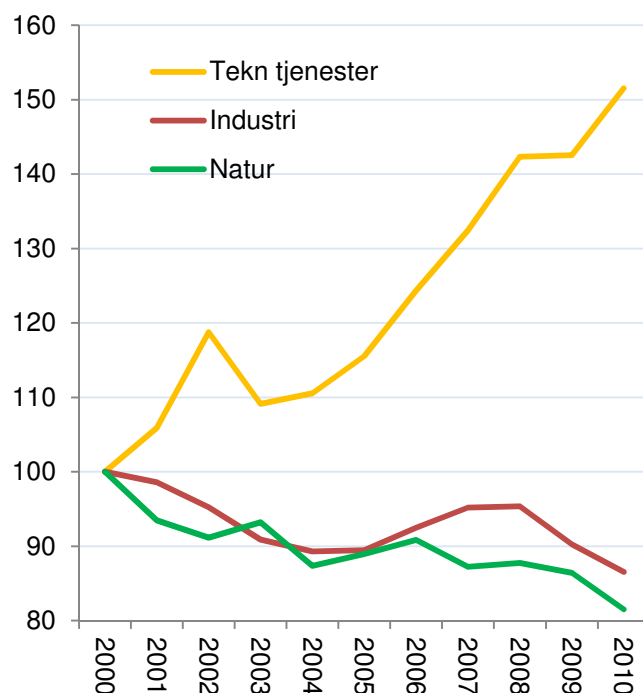
Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

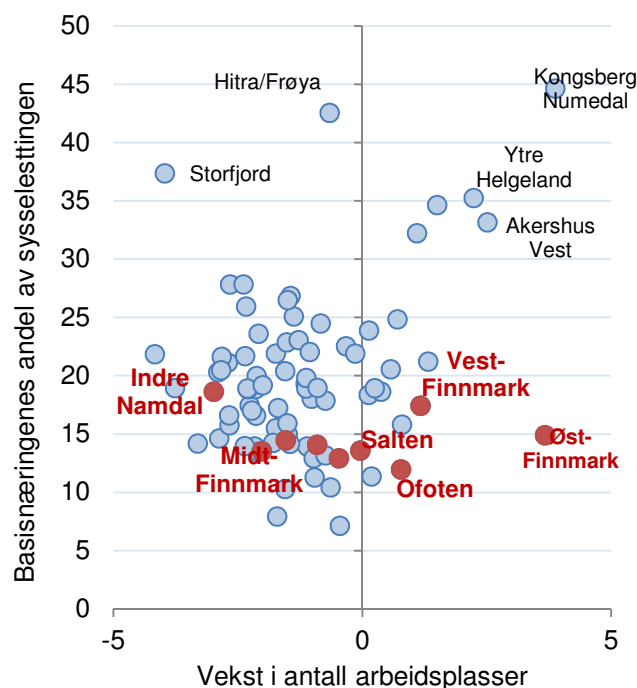
I figur 60 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterkest vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Regionene med samiske kommuner har alle ganske lik konsentrasjon av basisnæringer, men veksten har vært veldig ulik. Øst-Finnmark er av regionene i landet som har hatt høyest vekst i basisnæringer de tre siste årene. Vest-Finnmark og Ofoten har også hatt vekst i basisnæringer.

Indre Namdal har hatt høyest nedgang i arbeidsplasser i basisnæringer, men er samtidig den som har høyest konsentrasjon av basisnæringer.

Figur 59: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indekset slik at nivået i 2000=100.

Figur 60: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

I figur 61 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Ingen av regionene som de samiske kommunene er en del av har høyere konsentrasjon av basisnæringer enn middels blant de 83 regionene i landet.

Indre Namdal har høyest konsentrasjon av basisnæringer. Det er et spesielt høyt nivå av naturbaserte næringer i Indre Namdal.

Sysselettingen i naturbaserte næringer tilsvarte 13 prosent av samlet sysselsetting i regionen i 2010. Kun tre regioner i landet har høyere konsentrasjon av naturbaserte næringer.

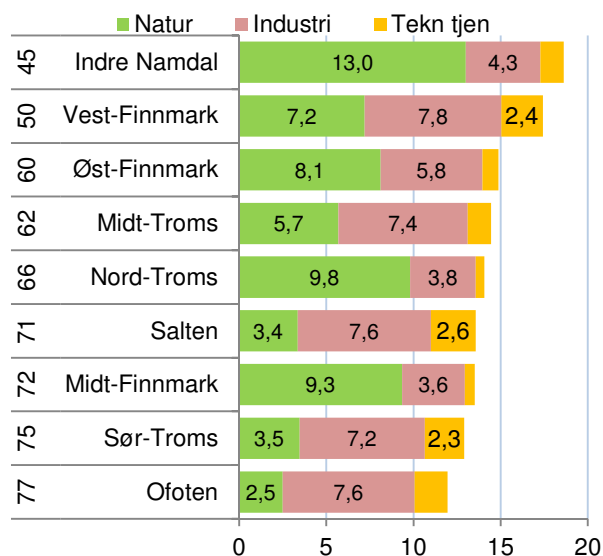
Industrien er den største næringen av basisnæringene på landsbasis, men ingen av regionene som de samiske kommunene er en del av har en høy andel industri sammenlignet med andre regioner i landet. I mange av regionene i de fire nordligste fylkene er naturbaserte næringer størst.

Utvikling i basisnæringene i samisk område

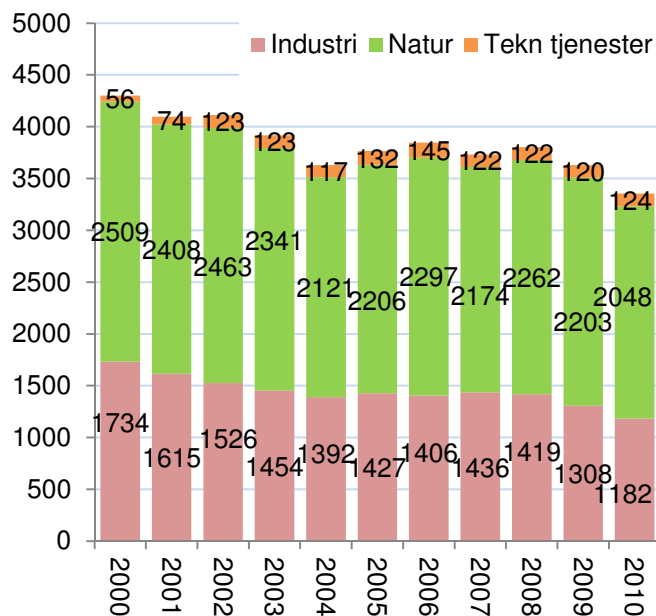
I figur 62 ser vi hvordan antall arbeidsplasser i de ulike kategoriene av basisnæringer har utviklet seg i det samiske området.

Det har vært nedgang i både industri og naturbaserte næringer. I 2000 var det 2509 arbeidsplasser i naturbaserte næringer, men i 2010 var dette tallet redusert til 2048. I industrien er antall arbeidsplasser redusert fra 1734 til 1182 i samme periode. Til sammen er det et tap på over 1000 arbeidsplasser.

Det har imidlertid vært en liten vekst i teknologiske tjenester. Antall arbeidsplasser har økt fra 56 i 2000 til 124 i 2010.

Figur 61: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i 2010. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

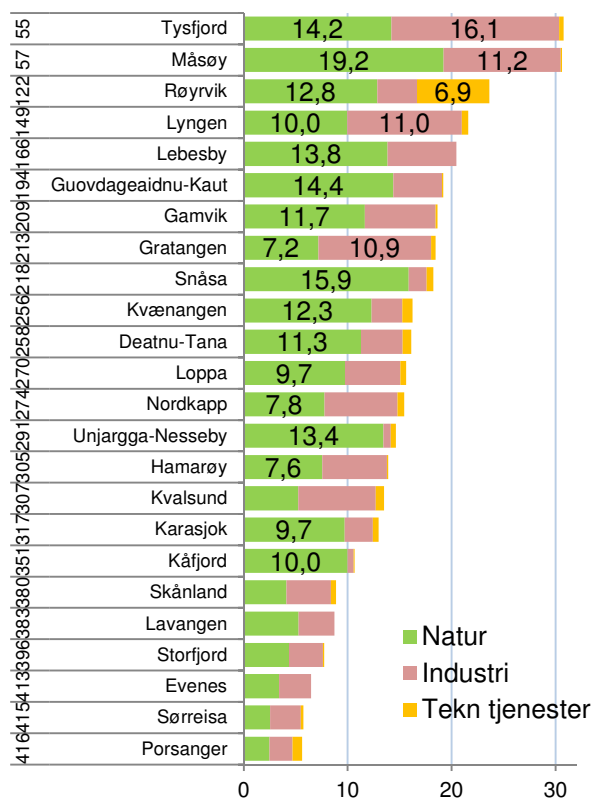
Figur 62: Utvikling i antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av basisnæringer i det samiske området i perioden 2000-2010.

Nivå kommuner

Tysfjord og Måsøy er utpregede bedriftskommuner. Tysfjord er nummer 55 av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer, mens Måsøy er nummer 57. Antall arbeidsplasser i basisnæringer tilsvarer over 30 prosent av antall sysselsatte i disse to kommunene. Begge kommunene har mange arbeidsplasser i naturbaserte næringer og industri, men Tysfjord har mest industri og Måsøy har mest naturbaserte næringer.

Flere av kommunene i det samiske området har mye naturbaserte næringer. Måsøy er nummer 17 i landet når det gjelder konsentrasjon av naturbaserte næringer.

De teknologiske tjenestene utgjør mindre andel av arbeidsplassene, men er interessante fordi dette er vekstnæring. I Røyrvik utgjør arbeidsplassene i teknologiske næringer 6,9 prosent av sysselsettingen i kommunen. Det er faktisk bare 16 kommuner i landet med høyere konsentrasjon av teknologiske tjenester.

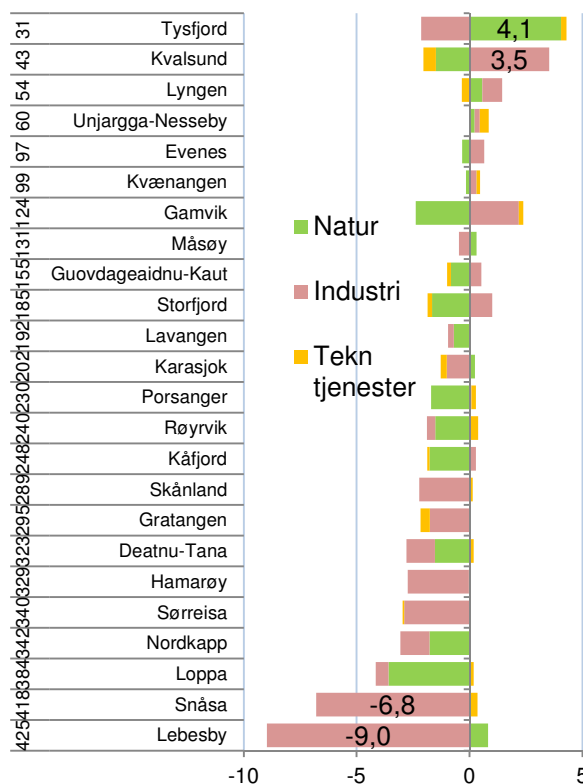
Figur 63: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010.

Utvikling i basisnæringer i kommunene

Tysfjord er den kommunen som har hatt høyest vekst i basisnæringer siden 2000. Det er spesielt en høy vekst i naturbaserte næringer som er årsaken til dette. Kun 30 kommuner i landet har hatt høyere vekst i basisnæringer i perioden. Dette til tross for at kommunen har mistet arbeidsplasser innen industrien.

Kvalsund har også hatt god vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer. Kvalsund har fått flere arbeidsplasser innen industrien, men mistet arbeidsplasser i naturbaserte næringer og teknologiske tjenester. Samlet sett er likevel Kvalsund kommunen som har hatt 43. best utvikling i landet i basisnæringer i perioden 2000-2010.

Flere kommuner i det samiske området har hatt stor nedgang i arbeidsplasser i basisnæringer. Lebesby og Snåsa er blant de 12 kommunene i landet som har hatt størst nedgang i basisarbeidsplasser. Disse to kommunene har mistet mange arbeidsplasser i industrien.

Figur 64: Vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2000-2010.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi med virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået til steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

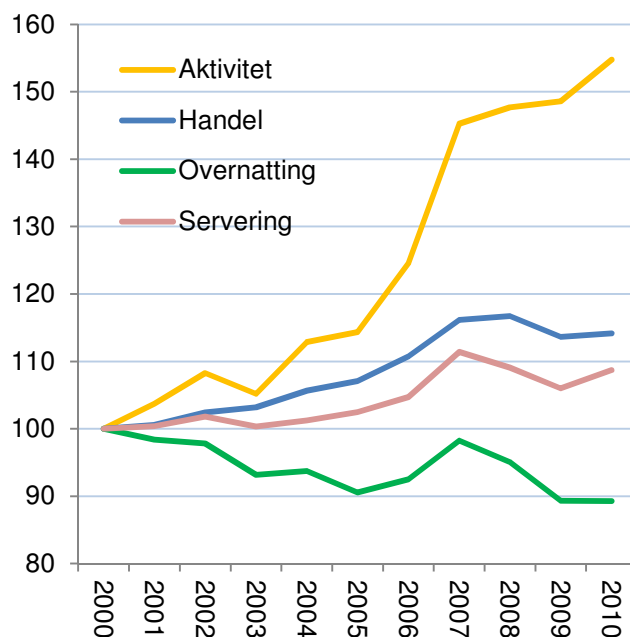
I figur 66 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterkest vekst av de store besøksregionene.

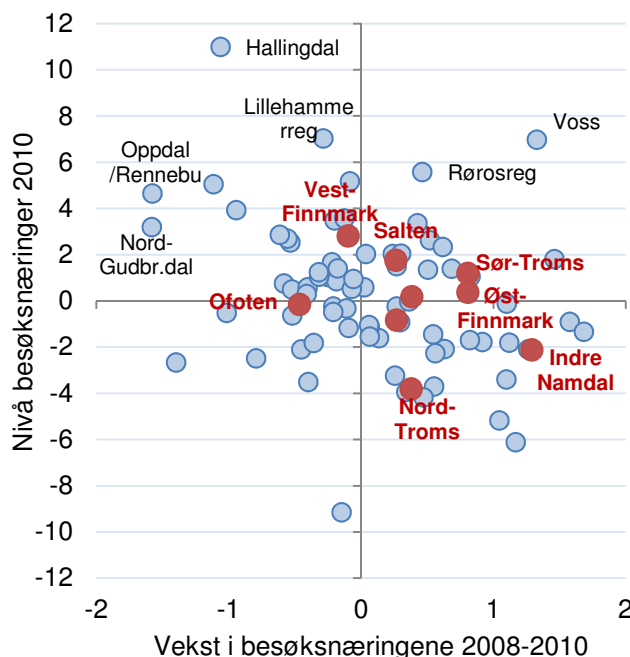
Mange av regionene med kommuner i det samiske området har hatt høy vekst i besøksnæringer. Indre Namdal er blant regionene med høyest vekst i landet, men har under middels konsentrasjon av besøksnæringer.

Høyest konsentrasjon av besøksnæringer har Vest-Finnmark. Regionen har imidlertid hatt litt nedgang i antall arbeidsplasser i besøksnæringene de siste tre årene.

Utenom Vest-Finnmark, er det bare Ofoten som har hatt nedgang i arbeidsplasser i besøksnæringer.

Figur 65: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

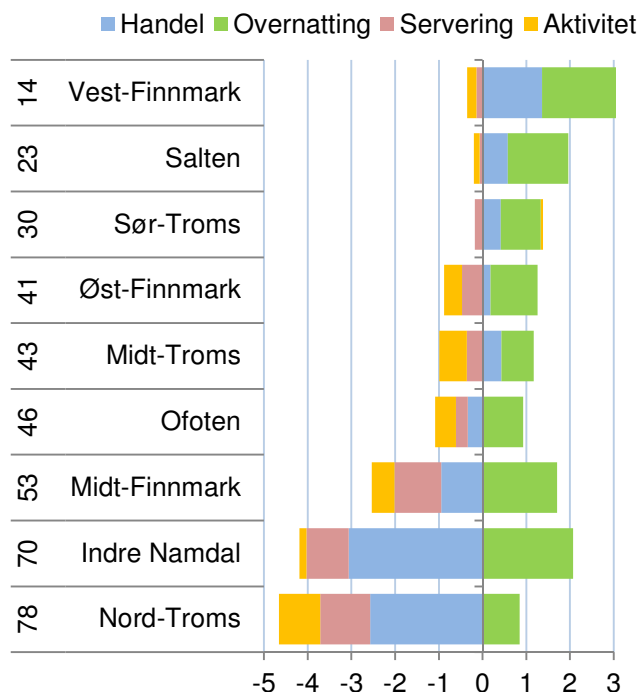
Figur 66: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Besøksnæringene i regionene

Vest-Finnmark er den 14. mest utpregede besøksregionen i landet. Vest-Finnmark har handelsoverskudd og en del overnatting.

Salten og Sør-Troms har også over middels andel besøksnæring blant de 83 regionene i landet.

Indre Namdal og Nord-Troms har lav konsentrasjon av besøksnæring. Disse regionene har store underskudd i handel, samt underskudd av servering og aktiviteter.

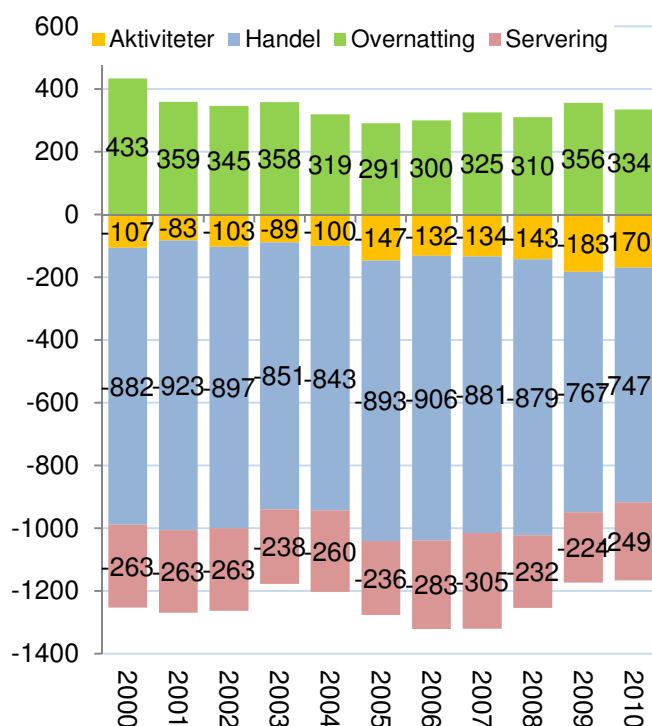
Figur 67: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

Utvikling i besøksnæringene

Det er en stor handelslekkasje i det samiske området. Handelslekkasjen har imidlertid blitt redusert i løpet av de siste ti årene. I 2000 førte handelslekkasjen til at antall arbeidsplasser i handelen var 882 arbeidsplasser mindre enn hva folketallet tilsa, mens I 2010 tilsvarte handelslekkasjen 747 arbeidsplasser.

Det er også færre arbeidsplasser innen servering og aktiviteter i det samiske området enn folketallet tilsier. Underskuddet på arbeidsplasser i aktiviteter har økt en del i perioden. Dette kommer av at bransjen har hatt høy vekst på landsbasis, men ikke i det samiske området.

Antall arbeidsplasser i overnatting har også gått ned med nesten 100 arbeidsplasser siden 2000.

Figur 68: Utvikling i antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av besøksnæring i det samiske området i perioden 2000-2010.

Besøksnæringer i kommunene

Porsanger er den mest utpregede besøkskommunen i det samiske området, og er rangert som nummer 49 av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. Porsanger har et stort overskudd i handel. Også Hamarøy har en høy andel arbeidsplasser i besøksnæringer. Kommunen har et lite overskudd i handel og aktiviteter, men det er en stor andel arbeidsplasser i overnatting som spesielt trekker opp.

Porsanger og Hamarøy er de eneste kommunene i det samiske området som har handelsoverskudd. Flere kommuner har betydelige underskudd i handel. I Gratangen gir handelslekkasjen et tap på over ti prosent av kommunenes samlede sysselsetting.

I tillegg til store handelsunderskudd, har de fleste kommunene i det samiske området også underskudd av arbeidsplasser innen servering og aktivitet.

Utvikling i besøksnæringene i kommunene

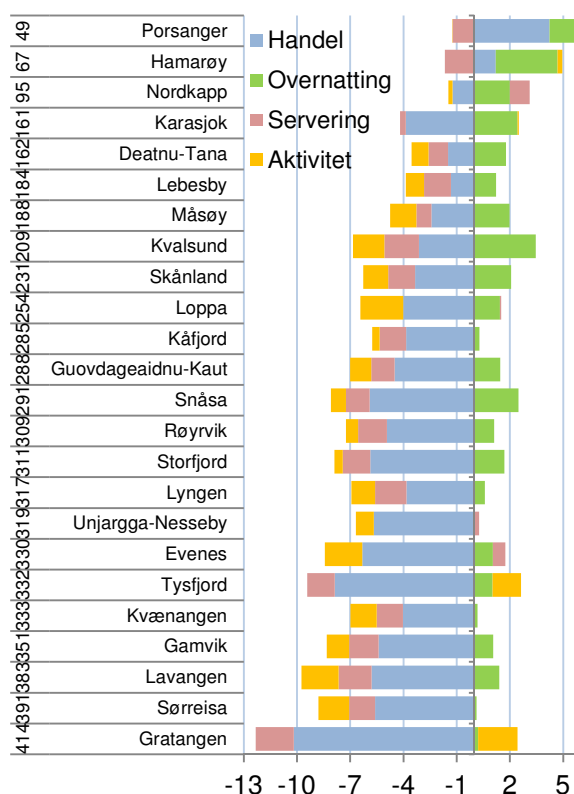
Flere av kommunene i det samiske området har hatt en høy vekst i besøksnæringer. Røyrvik, Loppa og Nesseby er blant de 12 kommunene i landet som har hatt høyest vekst i besøksnæringer. Røyrvik har hatt en spesielt høy vekst i handel, Loppa har hatt en høy vekst i servering og Nesseby har hatt vekst i servering og aktivitet.

Hamarøy har hatt høy vekst i handel og aktivitet, men en stor nedgang i overnatting trekker ned. Hamarøy er likevel kommunen som har hatt 24. høyest vekst i besøksnæringer i landet.

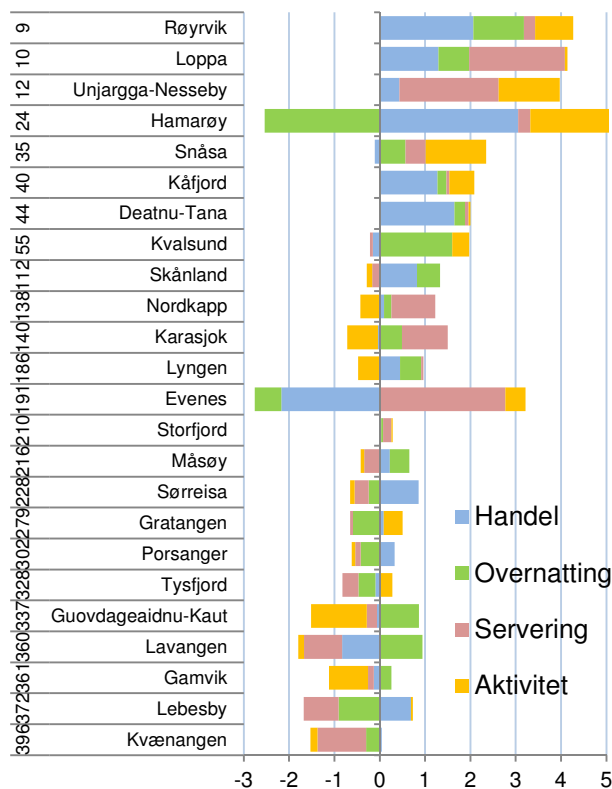
Totalt 16 av de 24 kommunene i det samiske området har hatt vekst i besøksnæringer siden 2000.

Det er et generelt mønster at besøksnæringene har vokst i distriktene, mens mange sentrale steder og byer har hatt nedgang.

Hvis vi sammenligner figur 69 og 70 ser vi at flertallet av kommunene har store besøksunderskudd, men det har vært en utvikling mot at dette reduseres. De fleste kommunene har imidlertid langt igjen før de har et nivå av besøksnæringer som står i forhold til folketallet.

Figur 69: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010.

Figur 70: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 71 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

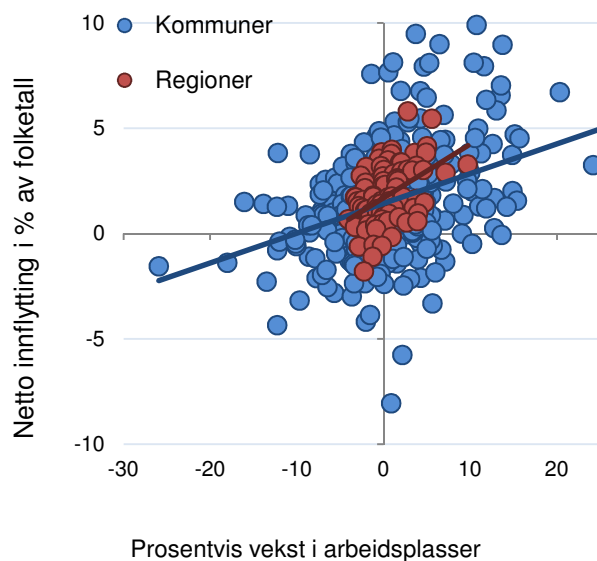
Attraktivitetsbarometeret for regioner

I figur 72 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

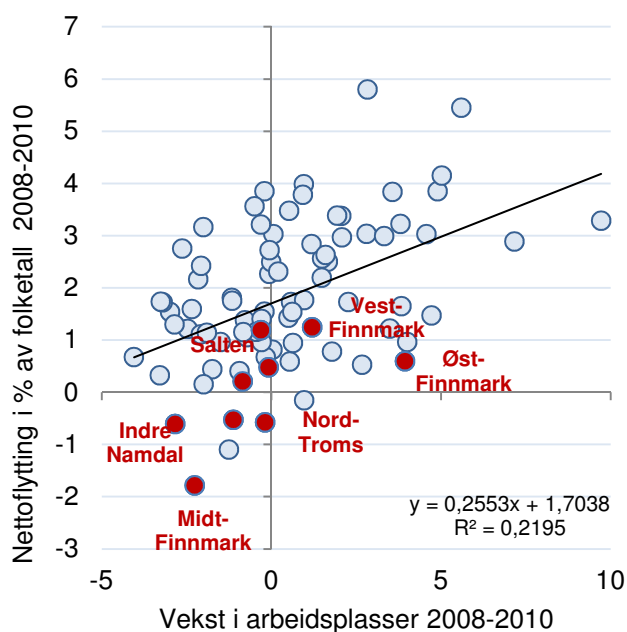
Ingen av regionene med kommuner i det samiske området har hatt en nettoflytting som er bedre enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Det tyder på at regionene er lite attraktive som bosted.

Øst-Finnmark har hatt høy vekst i arbeidsplasser, men har likevel hatt lite innflytting. Salten har hatt en liten nedgang i arbeidsplasser, men likevel en netto innflytting som bare er litt lavere.

Midt-Finnmark har hatt nedgang i arbeidsplasser, og er den regionen som har hatt høyest netto utflytting i perioden. Kun seks regioner i landet har hatt netto utflytting. Blant disse er Midt-Finnmark, Indre Namdal, Ofoten og Nord-Troms.

Figur 71: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 72: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i med samiske kommuner er markert med rødt.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 73 ser vi nettoflyttingen og arbeidsplassveksten i kommunene i Norge og i det samiske området.

Her ser vi at Nesseby har hatt sterkest vekst i antall arbeidsplasser, og samtidig hatt en innflytting som er litt høyere enn forventet.

Lebesby og Sørreisa har hatt nedgang i antall arbeidsplasser, men har likevel hatt innflytting.

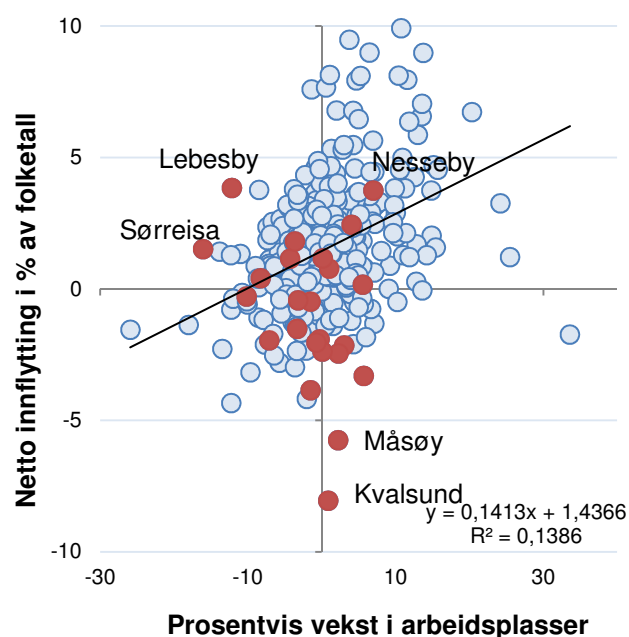
Måsøy og Kvalsund har på sin side hatt høy netto utflytting, til tross for en liten vekst i arbeidsplasser. Denne utflyttingen har vært mye høyere enn forventet ut fra arbeidsplassutviklingen.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

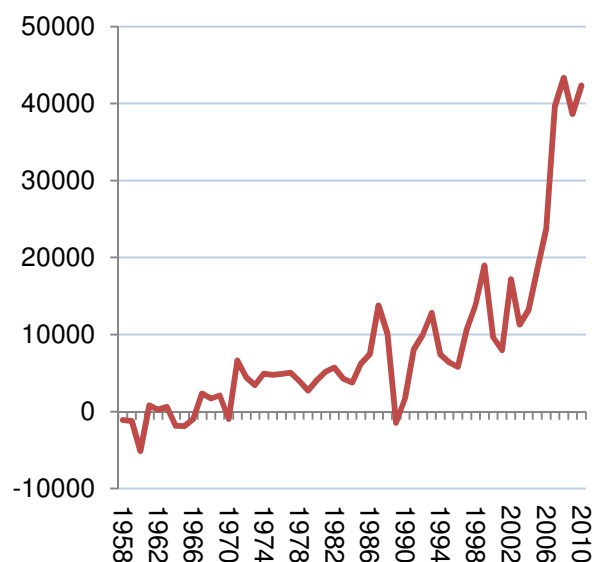
Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 74, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

Figur 73: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i det samiske området er markert med rødt.

Figur 74: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

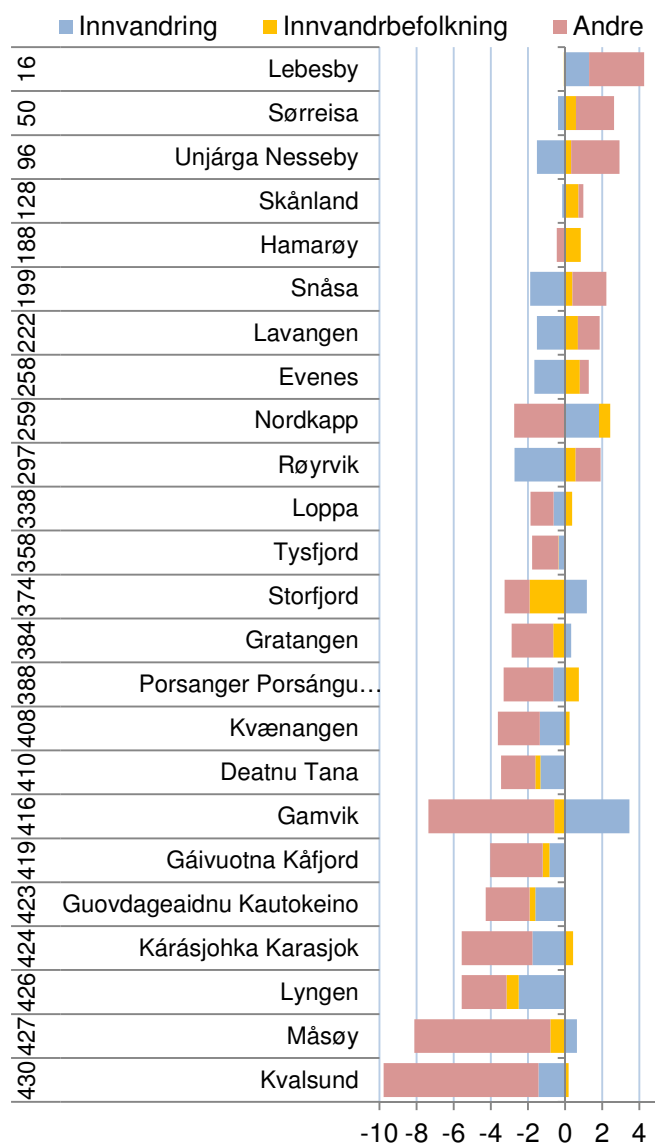
Kommunene i det samiske området

I figur 75 kan vi se hvilke grupper kommunene i det samiske området tiltrekker eller frastøter. Attraktivitetsindeksen viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

Lebesby har vært den mest attraktive kommunen i det samiske området de siste tre årene og faktisk den 16. mest attraktive kommunen i landet. Lebesby har trukket til seg innflytting av de uten innvandrerbakgrunn, men har også hatt høyere innvandringen fra utlandet enn forventet.

Sørreisa har også vært attraktiv i perioden, og er rangert som nummer 50 i landet. Sørreisa har trukket til seg innflytting fra andre kommuner i landet, både av innvandrerbefolkning og de uten innvandrerbakgrunn.

Kvalsund og Måsøy har hatt stor netto utflytting de siste tre årene, og har vært blant kommunene med aller lavest attraktivitet i landet. Det er i hovedsak de uten innvandringsbakgrunn som i netto har flyttet ut av kommunen.

Figur 75: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 76.

Ingen av regionene med samiske kommuner har vært over middels attraktive samlet sett i de tre siste periodene. Samlet sett kommer Salten best ut på Attraktivitetsbarometeret, ettersom regionen bare har vært litt under middels attraktiv i de tre periodene.

Nord-Troms var over middels attraktiv i 2002-2004 og Midt-Troms var over middels attraktiv i 2005-2007. I de andre periodene har de vært under middels attraktive.

Aller lavest attraktivitet har Midt-Finnmark hatt. Midt-Finnmark har hatt lav attraktivitet i alle de tre periodene. Ingen andre regioner i landet har hatt lavere attraktivitet i de tre periodene samlet.

Øst-Finnmark, Indre Namdal, Ofoten, og Vest-Finnmark er alle blant de ti regionene med lavest attraktivitet i de tre periodene samlet.

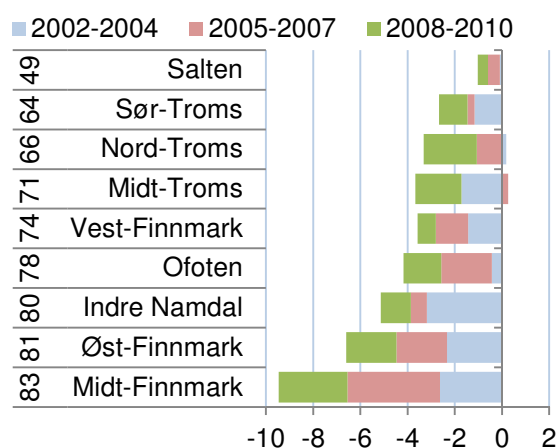
Kommunene i samisk område

På kommunenivået finner vi store variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

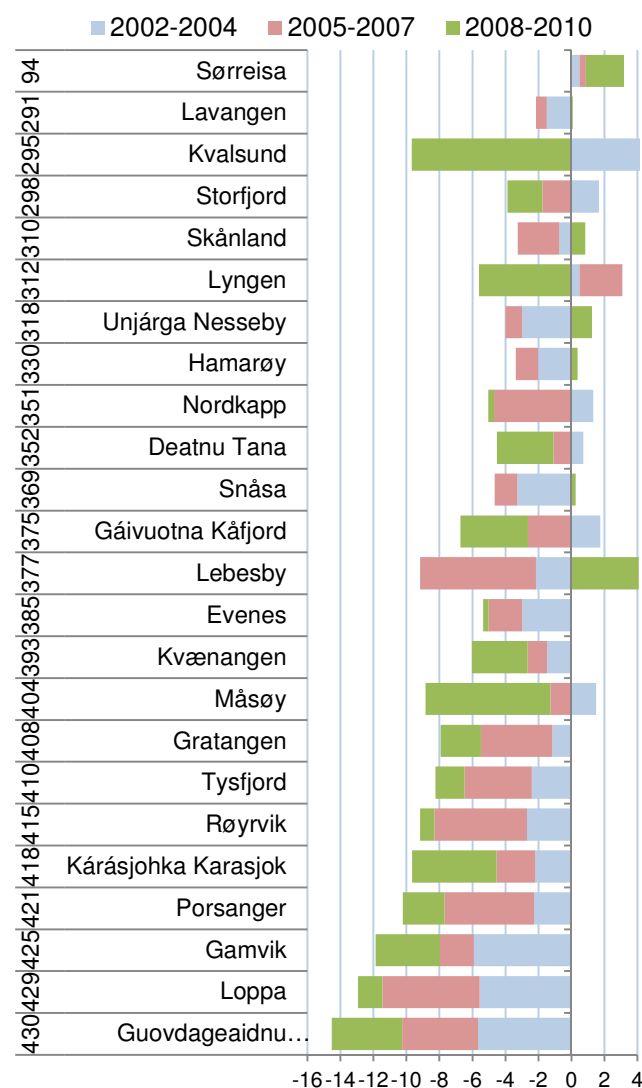
Sørreisa har vært mest attraktiv av kommunene i det samiske området i de tre siste treårsperiodene til sammen. Sørreisa er eneste kommune som har vært attraktiv i alle de tre periodene, og hadde høyest attraktivitet i perioden 2008-2010.

Sørreisa er også eneste kommune som samlet har vært over middels attraktiv i de tre periodene. Alle de andre kommunene i det samiske området har hatt under middels attraktivitet når vi ser alle tre periodene i sammenheng. Selv om flere kommuner har hatt høy attraktivitet i noen perioder, har de samtidig vært under middels attraktive i andre perioder. Lebesby, som var mest attraktiv i siste periode, hadde lav attraktivitet i de to tidligere periodene.

En rekke kommuner har hatt under middels attraktivitet i alle tre periodene. Samlet sett har Kautokeino hatt lavest attraktivitet når de tre periodene blir slått sammen.

Figur 76: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene med samiske kommuner. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet.

Figur 77: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i det samiske området. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovekst er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^v, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vi}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flyttehistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på forgående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høyskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høyskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høyskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høyskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i samisk område med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i de ulike næringene knyttet til Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling i de ulike næringene

Figur 78 viser størrelsen og utviklingen i ulike næringer i samisk område i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringene som i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

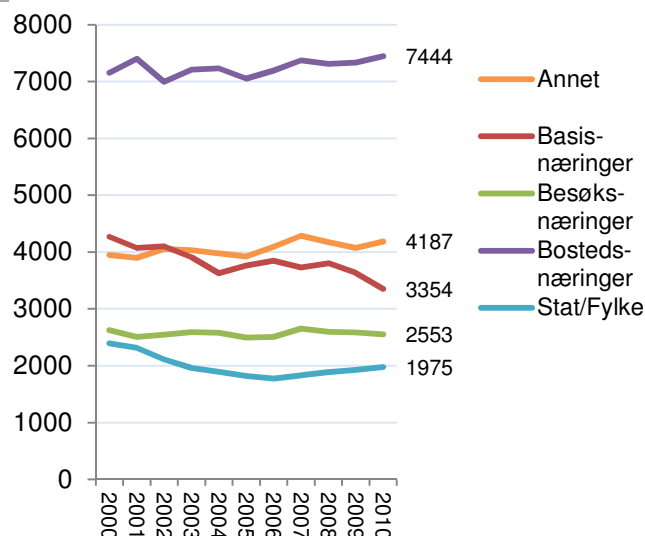
Bostedsnæringene er den klart største kategorien av arbeidsplasser i samisk område. Det var 7 444 arbeidsplasser innenfor bostedsnæringer i samisk område i 2010. Dette utgjør 38,1 prosent av samlet sysselsetting. Det er mye høyere andel enn det nasjonale gjennomsnittet, som er 22,1 prosent. Mesteparten av de bostedsbaserte arbeidsplassene er i kommunene. Små, spredtbygde kommuner har generelt en del høyere sysselsetting i kommunesektoren enn større kommuner. De fleste kommunene i samisk område er nettopp små og spredtbygde. Utviklingen i kommuneøkonomien for slike kommuner vil derfor bety mye for samisk område.

Basisnæringene i samisk område sto for 3 354 arbeidsplasser i 2010. Det tilsvarte 17,2 prosent av samlet sysselsetting i samisk område. I Norge sto basisnæringene for 18,0 prosent. Vi kan se at antall arbeidsplasser i basisnæringene har sunket mye i samisk område

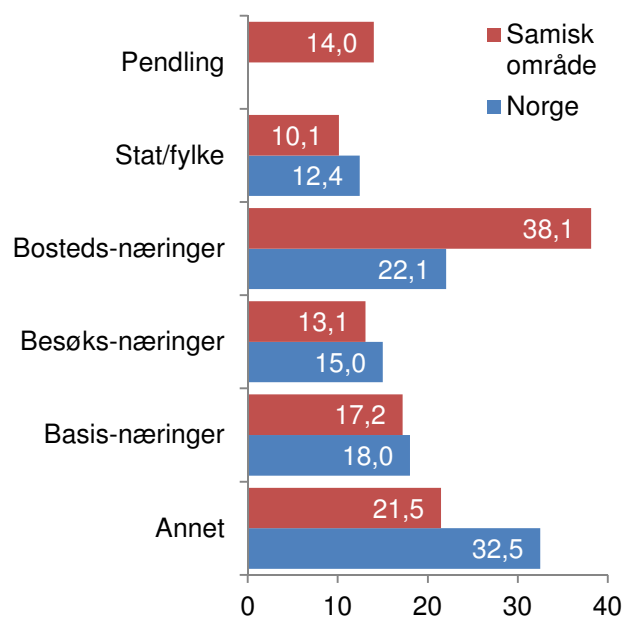
Besøksnæringene hadde 2 553 arbeidsplasser i samiske område i 2010, tilsvarende 13,1 prosent av samlet sysselsetting. På landsbasis sto besøksnæringene for 15,0 prosent av samlet sysselsetting.

Stat og fylke hadde til sammen 1 975 arbeidsplasser i samisk område. Det er litt over ti prosent av sysselsettingen. Dette er også lavere enn det stats- og fylkessektoren står for nasjonalt, som er 12,4 prosent.

Samiske område har en netto utpendling på 14,0 prosent.

Figur 78: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike kategoriene i samisk område i perioden 2000-2010.

Figur 79: Andel av samlet sysselsetting i de ulike kategoriene i Norge og det samiske området i 2010.

I figur 80 har vi vist utviklingen i de ulike kategoriene siden 2000 indeksert, slik at det er lettere å se utviklingen.

Bostedsnæringer og kategorien ”annet” er de eneste kategoriene som har hatt vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2010. Veksten var imidlertid ganske svak.

Besøksnæringene har hatt en liten nedgang de siste ti årene.

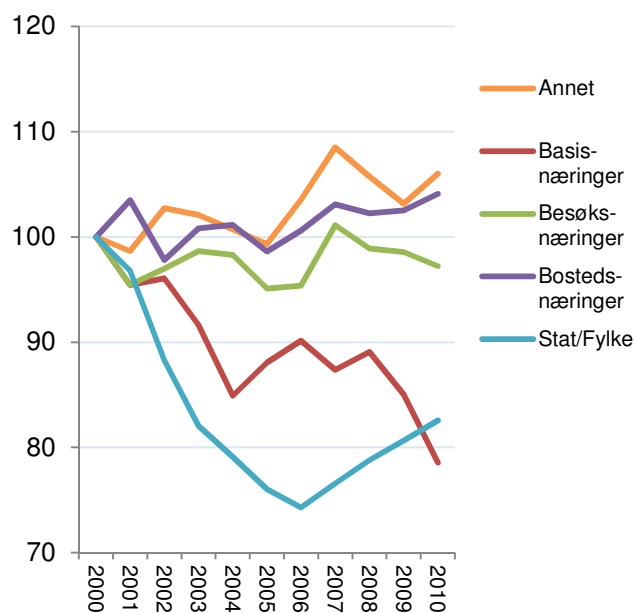
Basisnæringene har hatt en nedgang på over 20 prosent fra 2000 til 2010.

Stat og fylke hadde en sterk nedgang i antall arbeidsplasser fram til 2006, men deretter har det blitt vekst igjen.

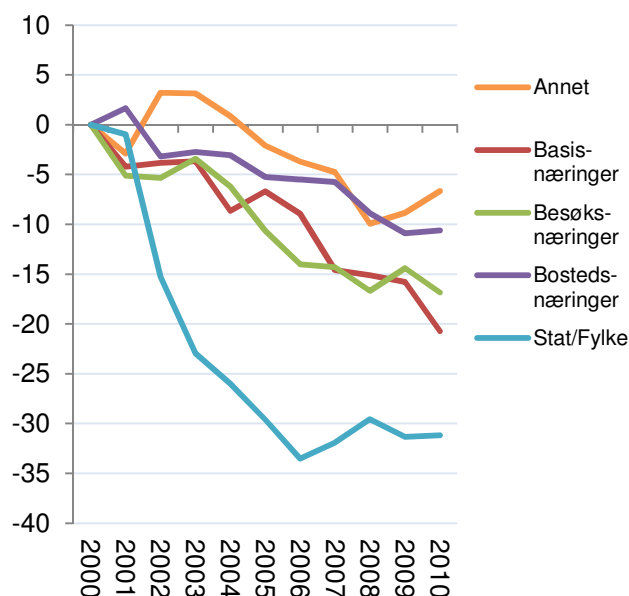
I figur 81 ser vi forskjellen mellom utviklingen i de ulike kategoriene i samisk område og utviklingen nasjonalt. Her kommer det fram at alle kategoriene har hatt en svakere utvikling i samisk område enn på landsbasis.

Forskjellen mellom samisk område og resten av landet er størst når det gjelder utviklingen i stat og fylke. Her har det vært en sterk vekst i antall arbeidsplasser nasjonalt, mens samisk område har hatt nedgang.

Besøks- og basisnæringene har begge hatt en mye svakere utvikling i samisk område enn nasjonalt. Besøksnæringene er vekstnæringer nasjonalt, mens basisnæringene har hatt nedgang nasjonalt. Når vi ser på utviklingen i samisk område i relasjon til den nasjonale utviklingen, har disse kategoriene gjort det omtrent like svakt. Besøksnæringene har også egen befolkning som kunder, og blir påvirket negativt av lav befolkningsvekst. Den svake utviklingen i besøksnæringene er først og fremst et utslag av befolkningsnedgangen i samisk område. Vi så tidligere i kapittel 6,2 at besøksunderskuddet i samisk området har vært omtrent konstant.

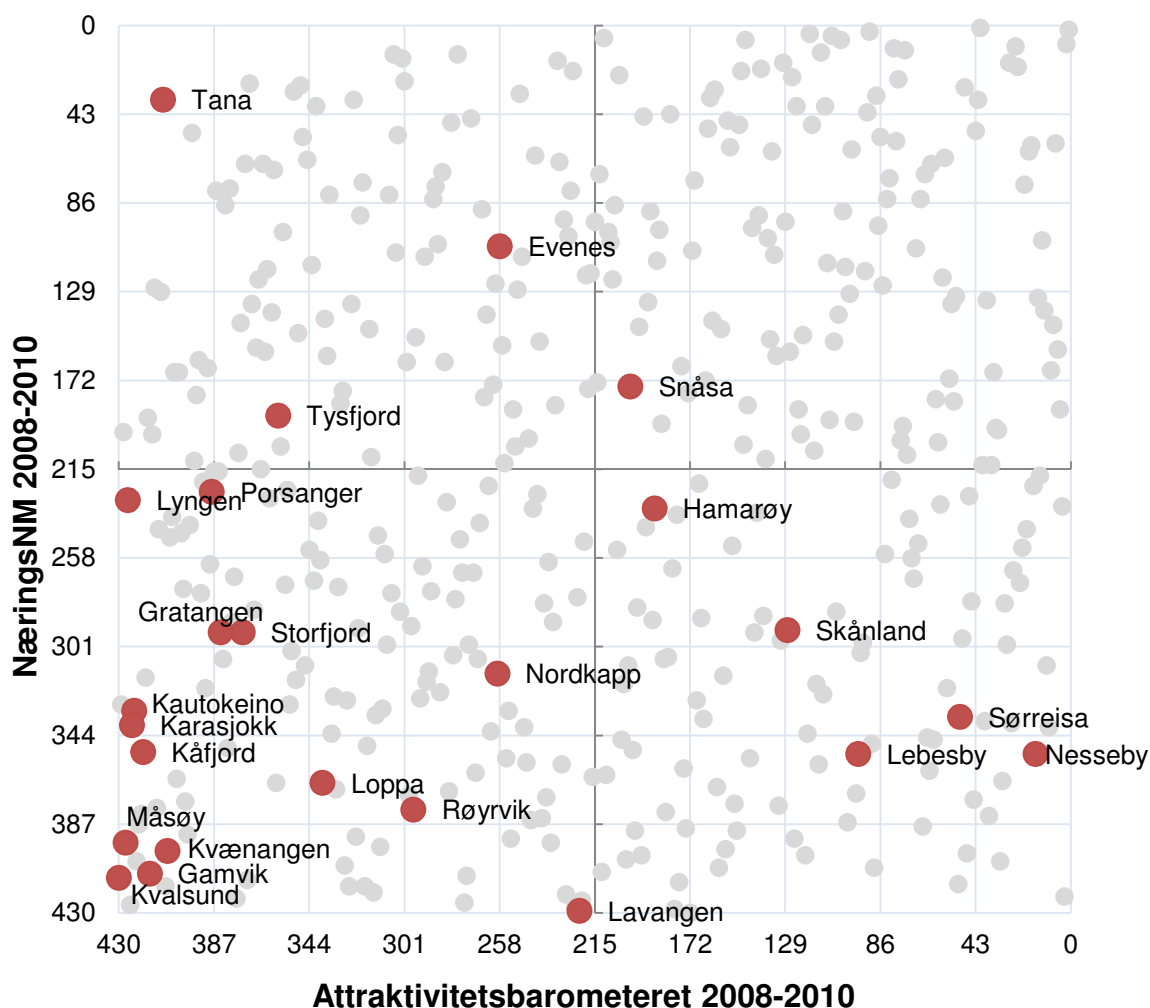

Figur 80: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike kategoriene i samisk område i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 81; Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike kategoriene i samisk område i perioden 2000-2010, relativt til utviklingen nasjonalt.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

Figur 82: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

I figuren over er kommunene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret i 2008-2010. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

Snåsa er eneste kommune som er over middels både med hensyn til næringsutvikling og bostedsattraktivitet de siste tre årene.

Tana, Evenes og Tysfjord er kommuner som er bedre enn middels når det gjelder næringsutvikling, men under middels når det gjelder bostedsattraktivitet. Tana er klart best i NæringsNM av alle

kommunene i samisk område, men har lav bostedsattraktivitet.

Nesseby, Sørreisa, Lebesby, Skånland og Hamarøy er kommuner i samisk område som har hatt god bostedsattraktivitet, men som er under middels når det gjelder næringsutvikling.

Hele 15 kommuner i samisk område har vært under middels både når det gjelder bostedsattraktivitet og næringsutvikling de siste tre årene. Kommuner som Kvalsund, Gamvik, Måsøy og Kvænangen er blant de aller svakeste, både med hensyn til attraktivitet som bosted og næringsutvikling.

ⁱ De 24 kommunene er:

Kommune	Region	Fylke
Snåsa	Indre Namdal	Nord-Trøndelag
Røyrvik	Indre Namdal	Nord-Trøndelag
Hamarøy	Salten	Nordland
Tysfjord	Ofoten	Nordland
Evenes	Ofoten	Nordland
Skånland	Sør-Troms	Troms
Gratangen	Sør-Troms	Troms
Lavangen	Sør-Troms	Troms
Sørreisa	Midt-Troms	Troms
Lyngen	Nord-Troms	Troms
Storfjord	Nord-Troms	Troms
Kåfjord	Nord-Troms	Troms
Kvænangen	Nord-Troms	Troms
Kautokeino	Midt-Finnmark	Finnmark
Loppa	Vest-Finnmark	Finnmark
Kvalsund	Vest-Finnmark	Finnmark
Måsøy	Vest-Finnmark	Finnmark
Nordkapp	Vest-Finnmark	Finnmark
Porsanger	Midt-Finnmark	Finnmark
Karasjok	Midt-Finnmark	Finnmark
Lebesby	Midt-Finnmark	Finnmark
Gamvik	Øst-Finnmark	Finnmark
Tana	Midt-Finnmark	Finnmark
Nesseby	Øst-Finnmark	Finnmark

ⁱⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^{iv} De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket baneinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^v Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarksforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen: http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vi} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarksforskings notat ”Attraktivitetsbarometeret: http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5